

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

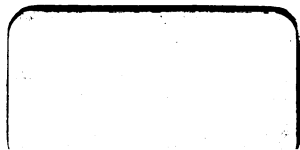
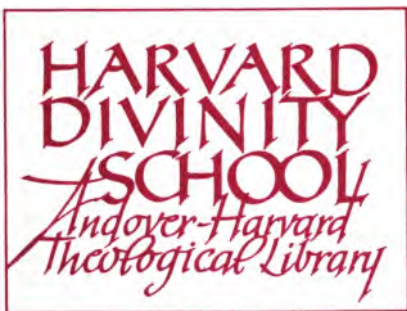
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

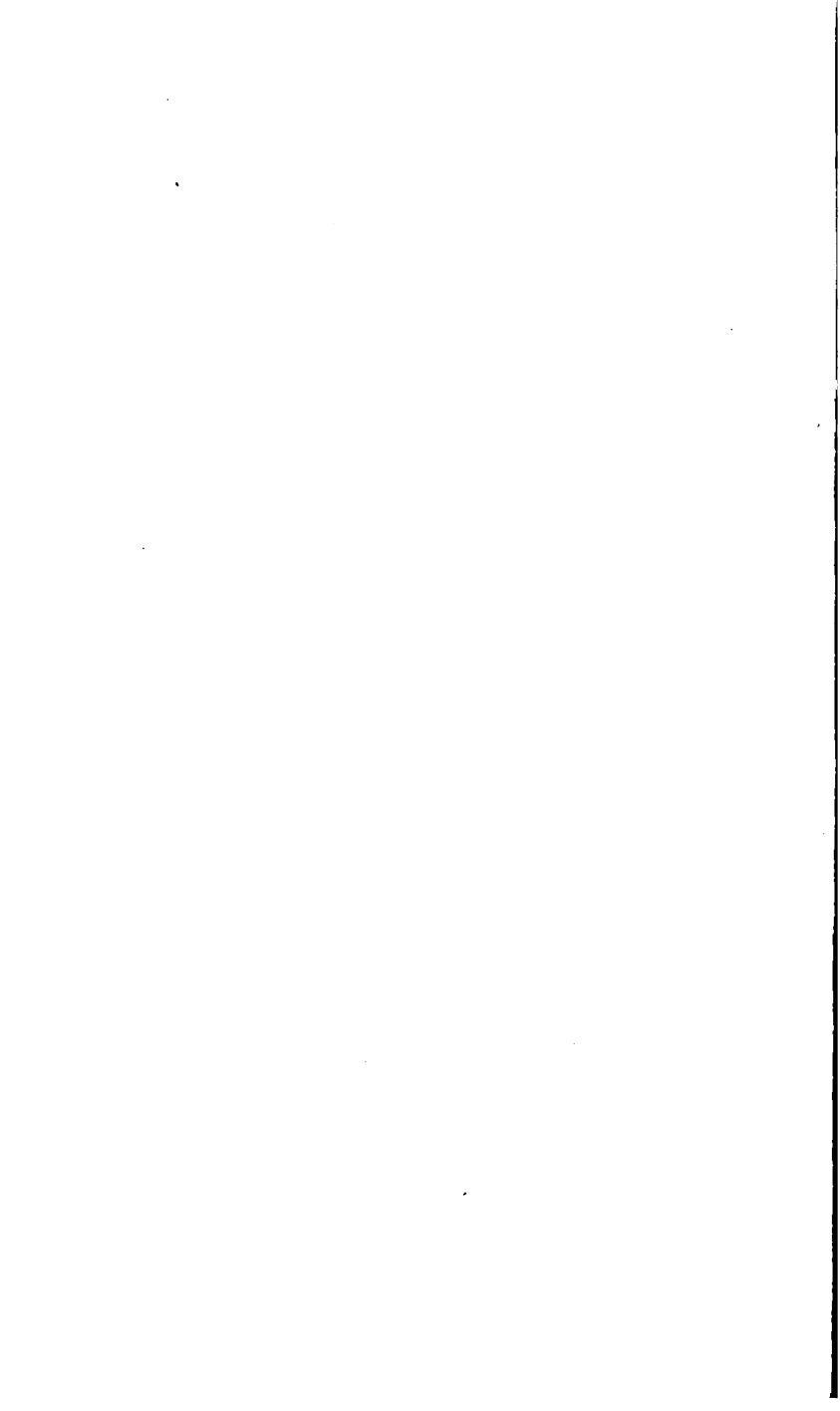
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

AH 5ZKW X

BS
2555.5
.T54

DE NIEUWE GEEST

DES

EVANGELIES

IN ZIJNE WERKING EN EISCHEN.

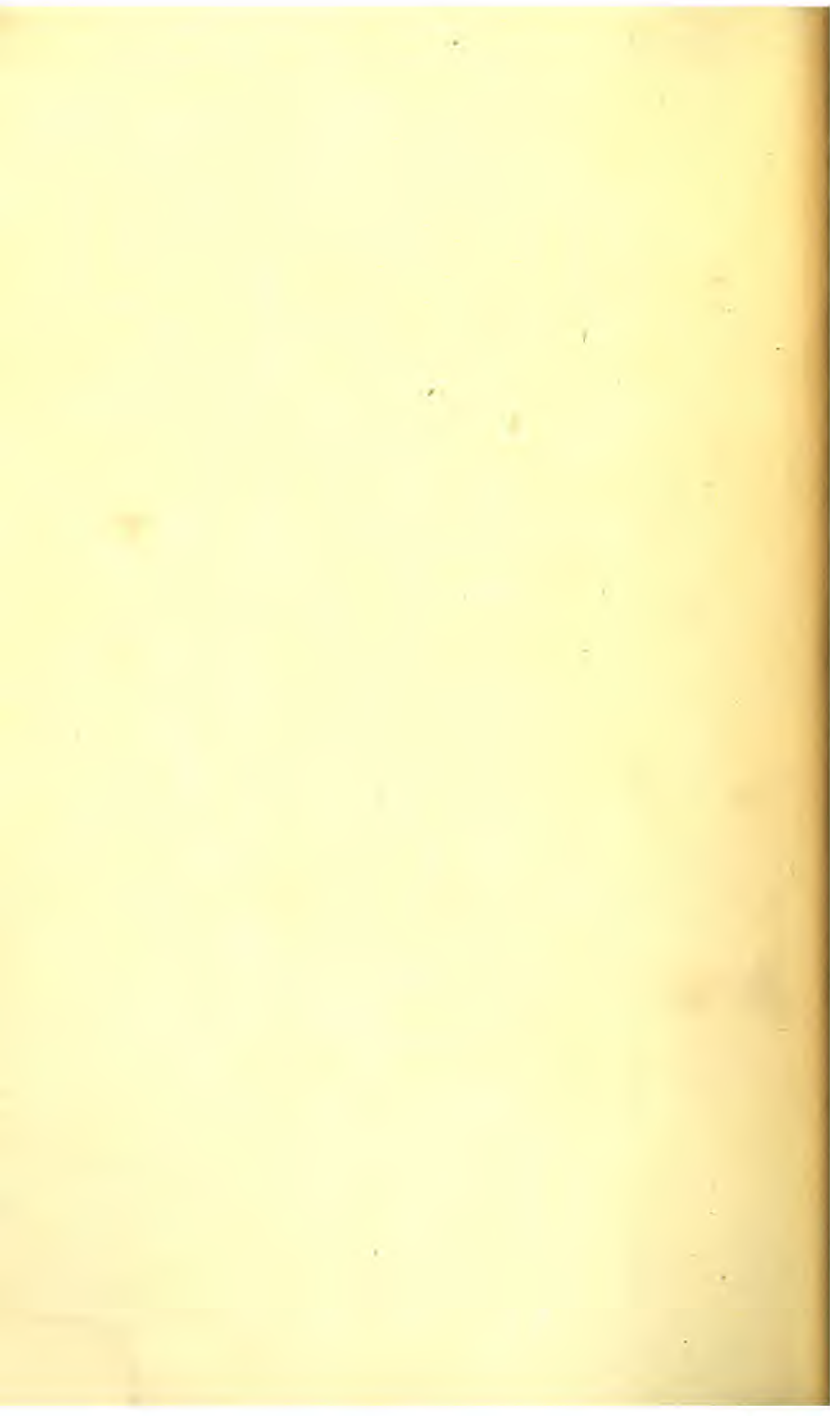
V I J F P R E K E N ,

DOOR

C. P. TIELE,

Predikant bij de Remonstranten te Rotterdam.

TE HAARLEM, BIJ
DE ERVEN F. BOHN.

57/22
Meyffrouw C. J. de Me

van haren Vriend

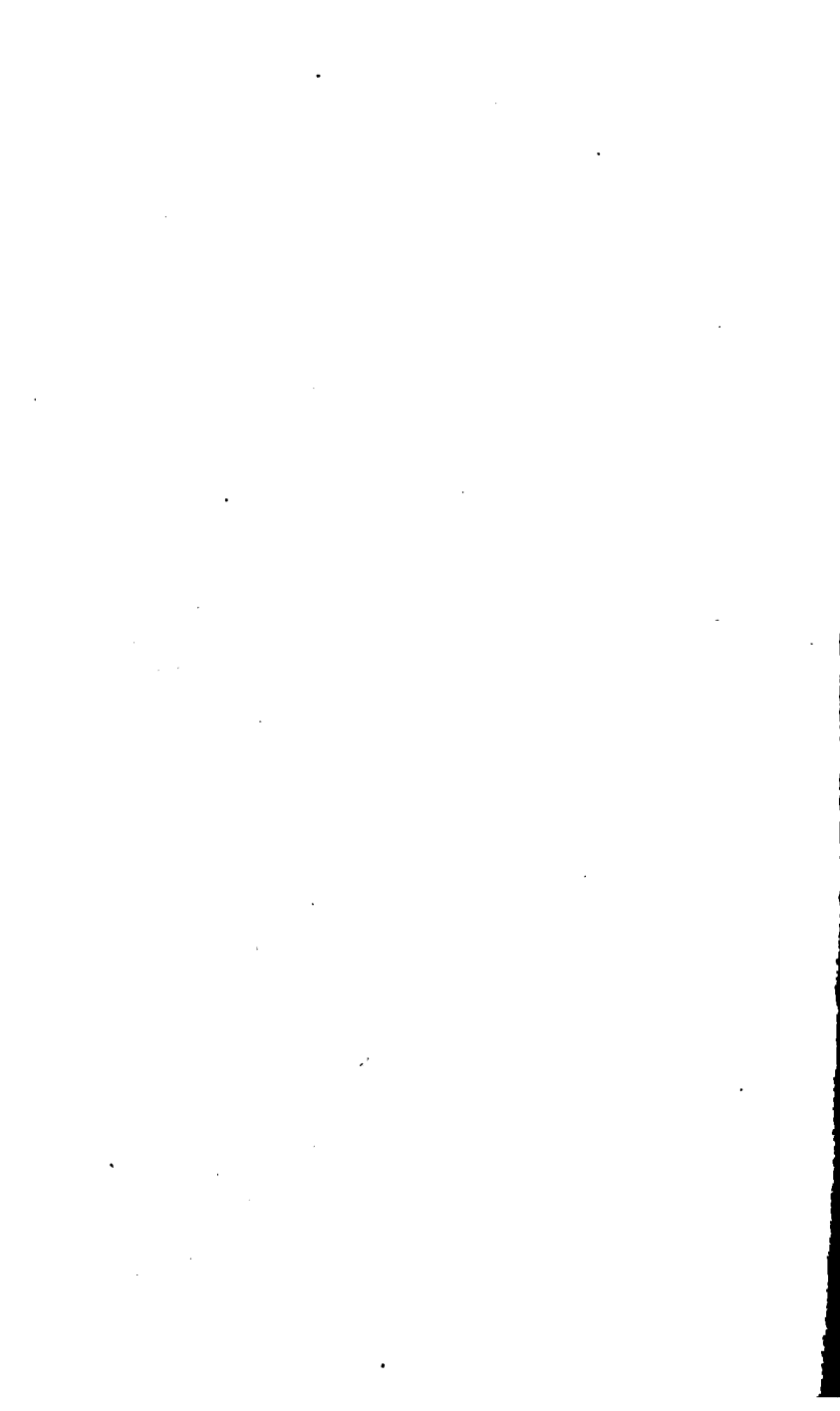
C. J. Fiebo

DE NIEUWE GEEST

DES

EVANGELIES.

F. J. de Me
GRAVENHA

DE NIEUWE GEEST

DES

EVANGELIES

IN ZIJNE WERKING EN EISCHEN.

V I J F P R E K E N ,

DOOR

C. P. TIELE ,

Predikant bij de Remonstranten te Rotterdam.

TE HAARLEM, BIJ

DE ERVEN F. BOHN.

1865.

BS
2555.5

T54

5
2007

I.

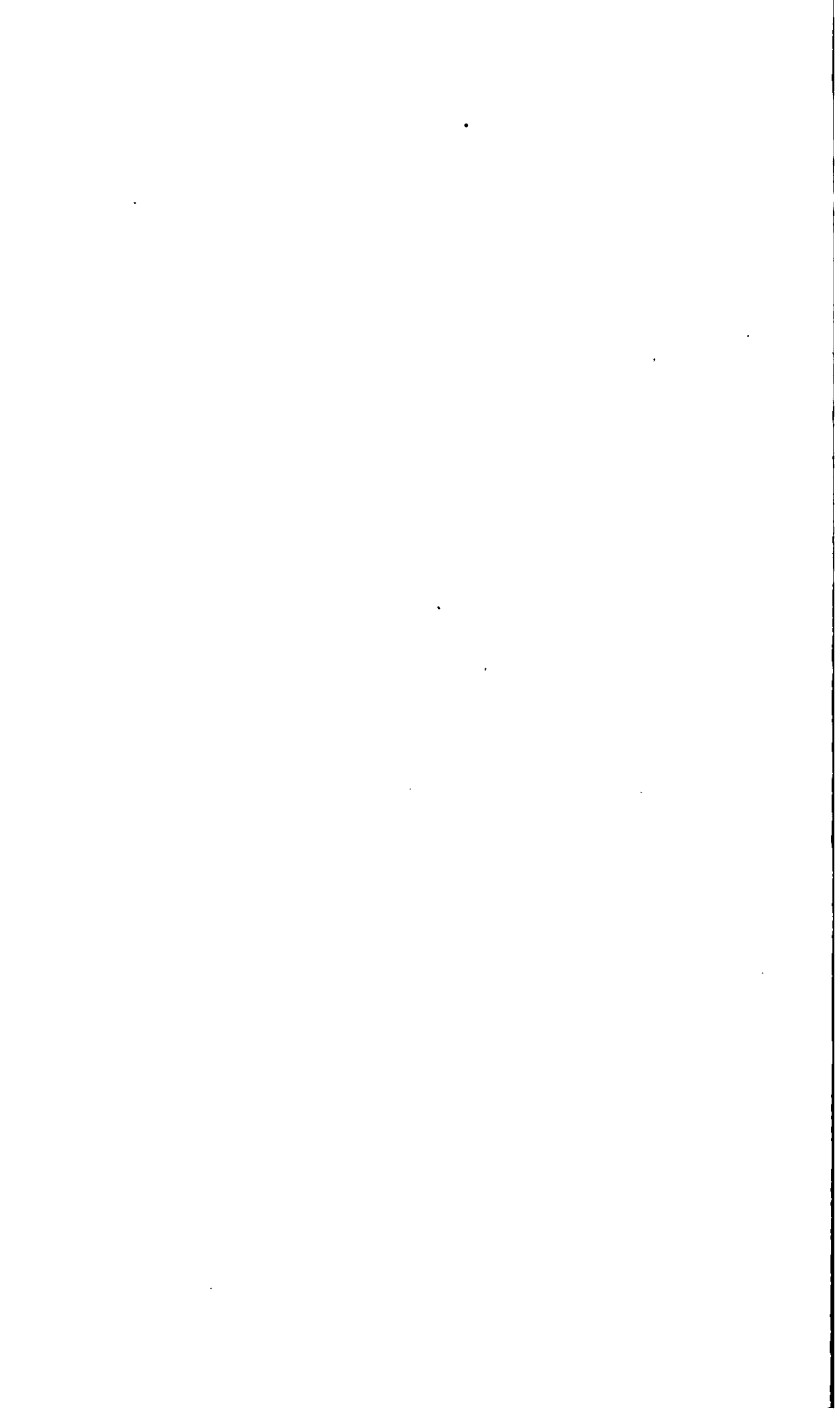
DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE VORMEN.

LUKAS V, 36—39.

Ook zeide hij een gelijkenis tot hen, dat niemand een lap van een nieuw kleed afscheurt en dien op een oud kleed zet; of anders zal hij niet slechts het nieuwe scheuren, maar de lap van het nieuwe zal ook met het oude niet overeenkomen.

En niemand werpt nieuwen wijn in oude lederen zakken; of anders zal de nieuwe wijn de zakken doen bersten, en zelf zal hij uitgestort en zullen de zakken vernield worden. Maar nieuwen wijn moet men in nieuwe zakken doen.

Doch niemand als hij ouden drinkt wil nieuwen; want hij zegt: De oude is goed.

Het ontbreekt dezer dagen niet aan menschen, die openlijk beweren, en ook in oprechtheid gelooven, dat wij op ons tegenwoordig standpunt van beschaving het christendom ontwassen zijn. De christelijke godsdienst, zeggen zij, heeft groote dingen gedaan en rijken zegen verspreid. Zij is inderdaad voortreffelijker dan al de andere godsdiensten van de wereld, en kan de vergelijking met alle, hoe eerwaardig door haar oudheid en hoe ontzachlijk door het aantal harer belijders die ook mogen wezen, zegevierend doorstaan. Veel van hetgeen zij geleerd heeft, heeft de menschheid dan ook reeds in zich opgenomen als een onverderfelijken schat; doch veel daarvan is ook bestemd om voorbij te gaan. Christen te zijn, dat is in menig opzicht, het hoogste te zijn, wat een mensch kan wezen op aarde; maar in menig ander opzicht is het ook eensluidend met bekrompen, onverdraagzaam, eenzijdig en blind vooringenomen te zijn tegen de ontwikkeling en beschaving van den tegenwoordigen tijd. Wij kunnen dus geen christenen blijven,

zelfs niet al wilden wij dien naam, die nog wat joodsch klinkt, wijzigen. Er is een ideaal Christendom, maar dit dankt zijn oorsprong alleen aan de verbeelding: het heeft in de werkelijkheid geen bestand. Het werkelijke, historiesch-gewordene christendom echter heeft zijn hoogste top-punt van ontwikkeling bereikt, en beantwoordt, ook in zijn zuiversten vorm, niet meer aan de behoeften van onzen tijd.

Het is gemakkelijk, M. H! om degenen, die deze wijsheid verkondigen, te verachten. Dit zou echter geenszins wijs gehandeld zijn. Mogen er onder hen ook al een aantal lichtzinnigen en napraters gevonden worden, en een menigte van dienaars der zonde bovendien, die zich, onder deze leus, van een godsdienst willen ontslaan, wier ernst hun hinderlijk is, — daar behooren ook mannen onder van een groote kennis en een levendige overtuiging, zwaargewapenden, tegen wie wij beter doen ons wel te voorzien en krachtig te verweeren, dan dat we hun aanval te licht tellen en dezen overmoed met een nederlaag boeten. Evenzeer valt het licht, hen te veroordeelen en te verdoemen, hen ongeloovigen en ongodisten te schelden, en tegen hen te ijveren met veel vuur maar weinig verstand. Doch wij zouden hun zoo de wapenen tegen ons in de hand geven, en metterdaad het zegel drukken op hun beweren, dat men geen waarachtig christen zijn kan, zonder tevens uitsluitend te wezen. Laten wij liever, indien wij overtuigd zijn dat zij dwalen, onze overtuiging openlijk belijden, en de gronden waarop zij rust onderzoeken. Meenen wij, dat zij het Evangelie miskennen, wij moeten het kunnen rechtvaardigen.

gen. Willen wij de godsdienst die het predikt als de onze behouden, wij moeten weten waarom. Zulk een onderwerp is te uitgebreid om het in dit morgenuur, al ware 't slechts vluchtig, te behandelen. Doch ik wil trachten heden tot waardeering onzer christelijke godsdienst een geringe bijdrage te leveren. Ik wil pogen de miskennis van het christendom, waaraan velen zich schuldig maken, te verklaren door het woord van Jezus, dat ik zooeven voorlas als mijn tekst. Een dwaling die verklaard is, is reeds meer dan ten halve weerlegd.

Het vasten werd in de oude wereld als onafscheidelijk van de godsdienst beschouwd. Vooral de Farizeën waren streng op dit punt, en Johannes de Dooper, hoe scherp hij zich ook overigens tegen hen verklaarde, kwam in dit opzicht met hen overeen. Een mensch, die zich niet nu en dan kastijdde naar het vleesch, en zich niet onthield van spijs en drank, wanneer de wet dat gebood of een gelofte hem daartoe verplichtte, was geen vrome. Geen wonder, dat men zich dan ook verbaasde over Jezus en zijn leerlingen, en dat hun handelwijs zelfs een groote ergernis gaf. Jezus vastte nooit, en vorderde het van zijn jongeren evenmin. Daarvan wilde men hem de reden vragen. „Waarom“ zoo sprak men tot hem, „waarom vasten de leerlingen van Johannes dikwijls en doen gebeden, en die der Farizeën desgelijks, en de uwe eten en drinken?“ De vraag was niet met boosaardige bedoeling gedaan, en Jezus beantwoordt haar uitvoerig. Eerst met een wedervraag. „Kunt gij de

zonen der bruiloft, de vrienden en genooden, doen vasten, zoolang de bruidegom met hen is? Maar er zullen dagen komen, en wanneer de bruidegom van hen zal weggenomen zijn, alsdan zullen zij vasten in die dagen." Ik weet niet, waardoor dit woord ons meer treft, door de schoone dichterlijke opvatting of door den weemoed die er uit spreekt. Vasten was een teeken van rouw bij de Israëlieten. En hoe zouden zij, die hun Meester nog in hun midden hadden, als de bruidegom in het midden van het feest, een uiterlijk vertoon van droefheid kunnen geven. De tijd zou komen, dat de bruidegom, de geliefde Meester van hen weggenomen zou worden, dan zouden zij vanzelf vasten, zonder dat hij het hun noodig had te bevelen.

Maar Jezus weet wel, dat men nog een antwoord verwacht. Van het vasten als godsdienstplicht, als goddelijke verordening, had men eigenlijk tot hem gesproken, en hij schroomt niet, om ook daarover zijn meening te zeggen. De Meester^d doet het in twee korte gelijkenissen. "Niemand," zoo luidt de eerste — en om haar recht te waardeeren moeten wij de overzetting eenigzins wijzigen — "niemand scheurt een lap van een nieuw kleed om dien op een oud kleed te zetten; of anders zal hij niet slechts het nieuwe scheuren, maar de lap van het nieuwe zal ook met het oude niet overeenkomen." De bedoeling is duidelijk. Het vasten behoorde tot een versleten stelsel. En het was Jezus oogmerk niet dat stelsel hier-en-daar te verbeteren. Een geheel nieuwe leer kwam hij prediken die de oude vervangen moest, en daarmee niet strookte. Indien hij beide met elkander vereenigen wilde, dan

zou hij de oude niet verbeteren en de nieuwe schenden. Maar de rijke geest van den Meester is nog niet uitgeput. Het eene beeld verdringt het andere. „En niemand,“ gaat hij voort, „werpt nieuwen wijn in oude zakken; of anders zal de nieuwe wijn de zakken doen bersten, en zelf zal hij uitgestort, en zullen de zakken vernield worden. Maar nieuwen wijn moet men in nieuwe zakken doen, en beide worden behouden.“ Nieuwe wijn, dat was de nieuwe geest dien hij openbaarde, nieuwe, krachtige, gistende wijn. Zou men beproeven, dien in oude zakken te gieten? Zou men den nieuwen geest in de oude en verouderde vormen willen wringen? Het vasten was zulk een oude godsdienstvorm. Het was niet bruikbaar meer. Het was geen geschikte uitdrukking meer voor de vrije, levende godsdienst, die zijn gemoed vervulde, en die hij verkondigde aan zijn volk. Zoo men pogen wilde bij den nieuwen geest de oude vormen te bewaren, het gevolg was wel te voorzien. Gelijk de wijn wordt uitgestort, wanneer de zakken bersten, zoo zou ook de nieuwe leer verloren gaan, vergeten worden en verworpen, wanneer zij in vormen gehuld was niet meer beantwoordend aan de behoeften des tijds. Maar geef den nieuwen geest nieuwe en duurzame vormen, te gelijk met hem of veeleer uit hem ontstaan, en beide te zamen worden bewaard.

Het woord van Jezus heeft eene wijde strekking. Want dat het niet alleen van het vasten geldt, behoef ik wel nauwelijks te zeggen. Het is van toepassing op al de vormen van de oude bedeeeling, in verband met de nieuwe orde

van zaken, die hij in het aanzijn riep. Het stelt de geheele voorvaderlijke godsdienst der Joden als een verouderden godsdienstvorm tegenover de godsdienst des harten door Jezus gesticht. Nog nooit te voren had de Heer zoo klaar, zoo onbewimpeld uitgesproken, dat hij met de mozaïsche inzettingen gebroken had; dat, hetgeen hij verkondigde, in het wezen der zaak iets nieuws was, een nieuwe openbaring, te groot, te heerlijk, om nog geklemd te worden in de enge perken die de vaderen zich hadden gesteld. Geen onmogelijke vereeniging van twee tegenstrijdige en andersoortige bestanddeelen! Geen angstvallig vasthouden van hetgeen zijn reden van bestaan verloren had, en toch, in weerwil van alle inspanning, in het eind moest vergaan! Geen middelen en plooien! De nieuwe wijn moet in nieuwe zakken gestort worden, en beide zullen blijven.

Geen der evangelisten beschrijft den indruk dien deze stoute uitspraak des Heeren op de menigte maakte. Velen hebben haar waarschijnlijk niet verstaan, en het is wel zeker, dat ook de eigen discipelen van Jezus haar geheele strekking nog niet vatten. Toch hebben zij die woorden diep in hun geheugen gegrift. Zij voelden, meer dan zij toen nog begrepen, hoe gewichtig zij waren. Jezus echter ontveinsde zich niet, dat zijn Evangelie niet aanstonds ingang zou vinden. Hij kende de menschen te goed, om niet te weten hoe gehecht zij zijn aan oude gebruiken en vormen. En in dezelfde keurige beeldspraak besluit hij: „Niemand die ouden wijn drinkt begeert nieuwen, want hij zegt: de oude is goed!”

Hetgeen Jezus voorzien had geschiedde. „Het oude is goed” zeiden de meesten. En toen men eindelijk de overmacht van den nieuwen geest niet langer weêrstaan kon, bleef men dat oude nog altijd vasthouden en op twee gedachten hinken. Sedert de dagen des Heeren tot nu toe heeft men immer gepoogd te volbrengen, wat Jezus hier als de grootste dwaasheid kenschetst: nieuwe lappen te zetten op het oude kleed, nieuwen wijn in oude zakken te gieten. Reeds de apostelen trachtten een verzoening tot stand te brengen tusschen het Jodendom waarin zij waren opgegroeid, en het onderwijs dat zij van Jezus ontvingen. De eenige, die den Meester volkomen begreep, schoon hij hem van aangezicht nooit aanschouwd had, vond heftigen tegenstand bij zijn leven, en werd na zijn dood meer geprezen, dan verstaan of nagevolgd. De Roomsche Kerk, die de namen van Petrus en Paulus met zoo grooten eerbied noemt, trad inderdaad nog veel meer in het voetspoor van Jakobus den rechtvaardige, dan van een dezer beide apostelen. Zij behield het oude kleed geheel, en zette er slechts hier-en-daar een lap op van het nieuwe. Een reusachtige en inderdaad vernuftige zamensmelting van Jodendom, Heidendom en Evangelie beproefde zij, en slaagde er in, om daaraan eenige levenskracht meê te deelen. Een priesterkaste, nog scherper afgescheiden van de groote menigte dan die der Levieten, nog veel heerschzuchtiger dan de Schriftgeleerden en Fari-zeën, nog veel machtiger dan de aloude opperpriesters van Rome, en met alle wereldsche heerlijkheid en weelde bekleed;

prachtige tempels, waar de voormalige offers en plechtigheden, waar de beelden- en vormendienst onder nieuwe namen herleefden, waar de vrome als voorheen zijn tallooze gebeden kwam prevelen en zijn wijgeschenken aan de godheid bracht; een heirleger van godheden, onder en nevens, ja, boven den eenigen, waarachtigen gesteld, schoon zij onder christelijke namen werden aangeroepen, en hun oude fabelleer in allerlei wonderlegenden werd herschapen; vasten en aalmoezen en zelfkastijding als verdienstelijke werken beschouwd, en als zoodanig door de geloovigen volbracht; de gemeente of de kerk zelve, niet een geestelijk verbond, maar een uiterlijke vereeniging, een aardsch koninkrijk onder een zichtbaar hoofd — zietdaar de oude vormen waarin de geest van Christus, of zooveel als men daarvan overnam, werd geprangd; zietdaar, wat men vereenigbaar achtte met een Evangelie, dat een aanbidding in geest en waarheid beval en het heil van de gezindheid des harten afhankelijk maakte; zietdaar de oude zakken, waarin een deel van den nieuwen wijn werd gegoten.

Nu drie of vier eeuwen geleden begonnen sommige godsdienstige en scherpziende mannen de vele scheuren van dit versleten gewaad op te merken, hoe kunstig die ook door nieuwe lappen bedekt waren. De Hervormers bestreden moedig al die overblijfsels van de oude bedeeing, die de kerk van Rome niet had prijsgegeven. De ware kerk was onzichtbaar, leerden zij, en Christus haar eenig hoofd. Niet uit de werken, maar uit het geloof werd de mensch gerechtvaardigd. Geen heiligen of priesters als middelaars tusschen ons en den Vader, en geen weidsche praal meer om God te

verheerlijken, maar een eenvoudige eerdienst om elkander op te bouwen.... Het waren schoone, echt-evangelische beginselen, die zij predikten, M. H.! en indien men deze slechts onveranderlijk had vastgehouden en volledig toegepast, de hervorming zou rijker en duurzamer vruchten hebben gedragen. Maar men had er geen moed toe. „Het oude is goed,“ zeiden velen ook toen. En zoo toog men dan ook weder aan het werk, om de nieuwe scheuren van het oude kleed met wederom nieuwe lappen van het nieuwe te herstellen. In plaats van de priesters begonnen nu de schriftgeleerden te heerschen. In plaats van een onfeilbare kerk met een onfeilbaar opperhoofd, ontving men nu een onfeilbaar boek. Al het heidensche werd uitgezuiverd, maar het joodsche bleef. De oorkonden der oude Hebreëen verkregen een gezag, aan dat der waarheid gelijk, en het Evangelie werd eenvoudig behandeld als ware 't een nieuw hoofdstuk van de oude mozaïsche wet. O, wat al geweld werd er aan die blijde boodschap des Heeren gepleegd! Onder wat al akelige geleerdheid werd zij begraven, en door wat al domme wijsbegeerte werd zij onkenbaar gemaakt. Zij, enkel geest en leven, en daarom boven alles geschikt, om onzen geest van alle knellende banden te bevrijden, werd een doode letter onder de handen van deze verstandigen en wijzen, die er niets van verstonden. Zij, door den Meester zelf in geen vaste vormen gegoten, maar vrijuit gesproken naar de ingeving van het oogenblik, moest zich laten wringen in een stelsel, waarin tegelijk niet weinig was opgenomen wat er lijnrecht meê streed, en dat niettemin als de eenige leer ter zaligheid werd

opgelegd om te gelooven. Zij, die haar bewijs in zichzelf droeg, die, in haar zuiverheid gekend, de harten vanzelf zou hebben veroverd, werd en wordt nog verdedigd en gestaafd met allerlei bewijzen, die aan de beschouwing der oude wereld ontleend zijn, maar die Jezus zelf — zijn eigen woorden kunnen het getuigen — het eerst zou hebben versmaad.

Zooals het in de leer was, zoo was en zoo is het nog in het leven. Ook daar neemt men niet meer dan eenige lappen van het nieuwe kleet, en hecht die vast op het oude. „Gij hebt gehoord dat tot de ouden gezegd is — maar ik zeg u!” Zoo stelt de Heer de nieuwe beginselen door hem geopenbaard, zeer bepaald tegenover de voorschriften der vaderen. Maar men poogt nog altijd die ineen te smelten, de eischen der zelfzucht met de eischen der liefde te verbinden, de aanbidding van God met de aanbidding van den Mammon te vereenigen, en de vergevensgezindheid, de grootmoedigheid, de vijandsliefde, ons door het Evangelie geboden, gepaard te doen gaan met de leer van: Oog om oog en tand om tand, of met het: Den naaste zult gij liefhebben, maar uw vijand zult gij haten. Metéénwoord, Geliefden! de zedeleer die gangbaar is in de wereld is inderdaad niet veel meer, dan zoo iets van den nieuwen wijn des Evangelies, in de oude zakken eener gebrekkige zedekunde bewaard.

En de gevolgen, zooals Jezus die voorspeld had, zijn niet uitgebleven: de zakken zijn gebersten en de wijn is uitgestort: het oude kleet werd niet voor goed hersteld, en het nieuwe in stukken gescheurd. Zoo week, toen men

eindelijk de groote gebreken van haar leerstellingen en inrichtingen begon te bespeuren, de geest van Jezus uit de kerk van Rome geheel, en wierpen honderden en duizenden van haar belijders zich wanhopig in de armen van het on geloof of van een zekere heidensche wijsbegeerte. En zien wij dat ook thans niet geschieden? Hebben ook de hervormde kerken het Evangelie van Christus volle recht doen weervaren, en het niet zeer gebrekkig toegepast? En zijn die gebrekkige, die verouderde vormen, waaraan men nog steeds vasthoudt met een zeldzame volharding, geen oorzaak dat men met die vormen ook den geest verwerpt; terwijl het middelen en plooiën van vele christenen niet weinigen in den waan brengt, dat het Christendom slechts een tijdelijke godsdienstvorm is, die het toppunt harer heerschappij bereikt heeft, en haar einde nabij is? Hier, Toehoorders! hier ligt, dunkt mij, de bron van die miskennis waaraan onze godsdienst blootstaat, en waarvan ik in den aanhef mijner rede heb gesproken. Men verwacht het wezen en den vorm. Men onderscheidt het Christendom in zijn historiesche verschijning niet genoeg van datgene wat het is in aanleg en beginsel, en wat het nog altijd worden kan. Men beoordeelt de godsdienst van Jezus naar de gebrekkige godsdienst zijner volgers. En aan wie ligt de schuld van die verwarring? Voor een deel zeker aan de oppervlakkigheid van hen, die dus oordeelen. Maar voor een deel, en voor het grootste deel aan ons. Niet, dat wij reeds volmaakt behoorden te wezen. Niet, dat iemand recht heeft van ons, zwakken die wij zijn, te vorderen, dat wij reeds in smettelooze heiligheid het beeld van onzen

Meester dragen. Maar hoe kunnen wij erkenning en waardeering voor onze godsdienst vragen, wanneer wijzelf haar niet in al haar volheid en reinheid erkennen althans, en er niet met ernst, al is het in zwakheid, naar streven om haar toe te passen in al onzen wandel? Die zich laven wil met den nieuwen krachtigen wijn, zoekt hem niet in oude zakken. En men zal immer blijven twijfelen, of het Evangelie van Jezus wel iets meer is dan een onbereikbaar ideaal, zolang zij, die gezegd worden het te belijden, het nog steeds ontduiken en verminken, en nog maar niet kunnen besluiten om den ouden, gescheurden en gelaptten mantel, die sinds lang onbruikbaar werd, weg te werpen, en het nieuwe, eenvoudige, maar onbevleete kleed om de schouders te hangen.

Eeuwen lang heeft men de schoone gelijkenissen van Jezus, die wij heden beschouwen, gelezen, gehoord, herhaald, maar zonder die te verstaan en zonder die op te volgen. Misschien kon het niet anders. Misschien was men nog niet rijp genoeg om den geest des Heeren te vatten, nog niet sterk genoeg om de oude steunselen te laten varen. Wij willen, gedachtig aan die schoone woorden des Heeren: „Niemand, die ouden wijn drinkt, begeert nieuwen, want hij zegt: de oude is goed;” wij willen, gedachtig aan deze eigenaardigheid van den menschelijken geest, zachtmoedig en geduldig zijn. Maar al veroordeelen wij noch het voorgeslacht, noch degenen die nu nog in de voetstappen van het voorgeslacht treden, wat de behoeften van onzen tijd zijn, dat mogen wij met vrijmoedigheid uitspreken.

Thans is het tijd, dat de heerlijke uitspraak van Jezus vervuld worde: „Nieuwen wijn moet men in nieuwe zakken doen, en beide te zamen worden behouden.“ Wij zijn het oude moé. Wij zijn de heidensche bijgeloovigheden en de joodsche inzettingen ontwassen. Wij willen van nu aan het Evangelie van Jezus zelf. Wij willen het geheel. Wij willen het onvermengd. Wij willen het in vormen voor ons verstaanbaar en overeenstemmend met het standpunt van ontwikkeling waarop wij thans zijn gekomen.

Wij willen het Evangelie van Jezus geheel. Geen lappen slechts, afgescheurde lappen van het nieuwe kleed, maar dat nieuwe kleed zelf, gelijk hij het ons heeft gegeven. Niet weinigen stellen zich met een klein gedeelte daarvan tevreeden, en noemen zich christenen, wanneer zij dit of dat gebod, door den Meester gesproken, hebben opgevangen en bewaren. Het zegt weinig. Die niet innerlijk verandert, die niet een nieuw mensch is geworden en niet wedergeboren is naar den geest, die niet handelt en spreekt en leeft naar een geheel ander beginsel dan de kinderen dezer wereld, die met éénwoord het gansche Evangelie niet als een kracht ten nieuwen leven in zich opneemt, die kan geen lid zijn van dat onzichtbaar geestelijk verbond, dat Jezus door woord en leven heeft gesticht. Of wilt gij alleen vervullen, wat u gemakkelijk valt en met uw karakter strookt, maar datgene wat u inspanning kost en offers eenvoudig nalaten en vergeten? Wilt gij wel den troost ontvangen, dien het Evangelie u schenkt, maar de eischen die het u voorlegt niet

opvolgen? Met gretigheid en stichting toeluisteren als het van liefde gewaagt, maar als het spreekt van matigheid en heiligheid en verantwoordelijkheid de ooren sluiten en het uitstellen tot gelegener tijd? Wilt gij wel de vrijheid waartoe het u roept, maar niet de gehoorzaamheid en naauwgezetheid van geweten, die het ook van u vordert? Wel de zedeleer, die gij bewondert, en die er ook de kroon, de heerlijke vrucht van is, maar niet de godsdienst, die de boom is waaraan deze vrucht moet wassen, de bron waaruit dit leven opwelt, niet de aanbidding in geest en waarheid, de gemeenschap des harten met God? Gij wilt het onmogelijke. Het eene is zonder het andere niet bestaanbaar. Geen ware liefde zonder heiligheid. Die Gods wil niet gehoorzaamt verbeeldt zich misschien dat hij vrij is, maar is zeker gebonden. Die in de stilte des harten niet omgaat met zijn hemelschen Vader, kan ook het leven der kinderen Gods niet leiden. Het Evangelie is een. Verminkt en geschonden heeft het geen kracht meer, om ons te behouden. Die het niet geheel wil aannemen en betrachten, verwerpt het geheel.

Het gansche Evangelie van Jezus willen wij, maar wij willen het zuiver, onvermengd, in zijn oorspronkelijke reinheid en adel. Het nieuwe kleed zelf en alleen, niet vastgehecht aan het oude. En wij vinden het in zijn zuiverheid alleen in Jezus eigen woord. Geen leer van eenig mensch, hoe schoon zij wezen moge, met welk een welsprekendheid voorgedragen en met welk een geleerdheid verdedigd, kan voor ons de leer vervangen van hem, die sprak, zooals

nooit een mensch heeft gesproken. Wij nemen dankbaar aan, wat vele vromen en wijzen over dit Evangelie gezegd hebben, om het te verklaren, om het tot onze harten te brengen, om het aangenaam te maken aan onze gewetens; wij waardeeren de schatten, die zij hebben opgedolven uit deze onuitputtelijke mijn. Wij willen leeren van Luther en Calvijn, van Johannes en Jakobus, van Paulus, van Paulus vooral. Maar wij willen nooit vergeten, dat zijzelf niets anders gewild hebben, dan medewerkers onzer blijdschap te wezen, gezanten van Christus wege, geen heérschers over ons geloof. Wij willen steeds bedenken, dat alles onze is, Paulus, Apollos en Cefas, al de leeraars en begaafden, die vervuld waren met den heiligen geest, maar dat zij en wijzelf aan Christus en in Christus Gode behooren. Wij willen nimmer nalaten, om alles wat zij geleerd hebben te beproeven of het uit God is, en het daartoe te toetsen aan het woord van hun en onzen Meester zelf, opdat wij weten mogen of het goud en zilver dan of het niets dan hout, hooi en stoppelen zij geweest.

„Maar dit is niet mogelijk meer!“ zoo roept wellicht iemand uit; „hoe zal men weten, wie ons de juiste woorden van Jezus meédeelt, Johannes of Mattheus, Lukas of Markus? Zoolang men nog aan een letterlijke ingeving der evangeliën gelooft, moet men aannemen, dat Jezus ieder woord, dat de evangelisten van hem hebben opgeteekend, zóó en niet anders gesproken heeft. Maar heeft men dit leerstuk laten varen, en begint men oordeelkundig te schiften, dan heerscht immers op dit gebied de grootste willekeur

en onzekerheid!„ Die willekeur en onzekerheid zijn minder groot dan men denkt, M. H.! Maar zelfs al ware dit zoo. Al kon men, niet slechts met geen wiskunstige zekerheid, maar met die zekerheid die men in geschiedkundige vraagstukken kan vorderen, niet eens meer uitmaken, wat het Evangelie is door Jezus zelf verkondigd — ofschoon ik geloof, dat wij in dit opzicht zeer gerust mogen zijn — het is toch zeker niet moeilijk den geest van die blijde boodschap te leeren kennen, de groote beginselen waarvan zij uitgaat te vinden, te bepalen wat daarmee strookt, wat niet, en te onderscheiden tusschen hetgeen tot haar wezen, en hetgeen tot haar voorbijgaanden vorm behoort. Dat vinden wij niet op eens. Dat vereischt een levendige belangstelling, een volhardend geduld, een ijverig onderzoek. Maar die deze niet schroomt, die dorst naar waarheid, die met waarheidszin en waarheidsliefde bezielde is, die zal zoeken, en vinden, en al meerenmeer den geest des Heeren verstaan.

En al wat met dien geest in strijd is, Geliefden! dat willen, dat mogen, dat moeten wij prijsgeven, want dat behoort tot de bedeeling der schaduwen en voorbeelden, die is voorbijgegaan. Niet afbreken is onze lust, maar wel is het ons een behoefte, wel is de nood ons opgelegd, om af te werpen allen last die ons belemmert op den weg der volmaking, waarop Jezus ons voorgaat, alles wat ons verhinderen zou te worden, waartoe hij ons riep: zijn beelddragers, en vrije, heilige, zalige kinderen van God.

Wij willen het Evangelie van Jezus geheel en onvermengd,

maar wij willen het overbrengen in de vormen, die verstaanbaar zijn voor ons, en met onze ontwikkeling overeenkomen. Wij mogen het. Jezus zelf heeft alle vormen vrijgelaten. Hij heeft gesproken in de taal en spreekwijzen van zijn volk en zijn eeuw. Soms heeft hij de heerlijke gedachten, die hij openbaarde, gehuld in de zinnelijke voorstellingen van zijn landgenooten. Meest schiep hij zich een eigen vorm voor die gedachten, eenvoudig, waardig, onvergelykelijk schoon. Maar altijd was die ingericht naar de behoeften van dien tijd en van die hoorders. Het zou dwaasheid zijn, indien wij het Evangelie om deze joodsche vormen verachtten, en omdat het is ingekleed naar de bevatting van hen, aan wie het toen werd gepredikt, voor ons onnut rekenden. Maar een even groote dwaasheid zou het zijn, zoo wij meenden dat het onafscheidelijk van deze vormen was. Zal het voor ons zijn waarde behouden en op ons zijn volle kracht oefenen, dan moeten wij het vertalen in den vollen zin des woords, overbrengen in de denkvormen en de voorstellingswijze van ons ras en van onze eeuw, toepassen op onze omstandigheden en belangen.

Eens leefde dit woord des Heeren in jeugdige frischheid. Eens vloede het, als natuurlijk, ongedwongen voort, uit de volheid van een rein en godzalig gemoed. Het klonk, vrij en nieuw, op de bergen van Galilea en in de voorhoven van den tempel. Het ontleende zijn vormen aan alles, aan de natuur, aan de menschenwereld, aan de zeden des lands, aan de volksbegrippen, aan de vragen die destijds de harten bewogen — maar altijd aan hetgeen toen werkelijkheid en

leven was. Een andere eenw is aangebroken. Andere zeden zijn de onze. Andere vragen vervullen ons gemoed. Laten wij dan aan de thans verouderde vormen van die dagen ons niet angstvallig meer vastklampen, als aan een doode letter die doodt. Dringen wij door tot den geest. En het zal onze taal spreken. Het zal tot ons spreken in onze eigene taal en onze harten doen trillen. Het zal zich belichamen in nieuwe vormen, en leven onder ons, gelijk het onder Israël leefde, achttien eeuwen geleden. Doet den nieuwen wijn in nieuwe zakken, en hij zal niet verloren gaan.

Want nieuw, eeuwig nieuw is dit Evangelie nog steeds. Het is voor alle tijden, en ook voor den onzen. Laat zij die de godsdienst waarvan het getuigt verouderd achten, ons een betere geven, en wij zullen tevreden zijn. Of liever, laat zij voor zich een betere zoeken, wij begeeren geen betere. Wij weten geen hooger ideaal, dan de volmaaktheid der liefde, waarop het ons wijst, geen zuiverder eerdienst dan de aanbidding in geest en in waarheid, die het ons predikt, geen schooner naam voor God, dan den vadersnaam, dien het ons op de lippen legt. Wij wenschen geen anderen leidsman, dan hem, die het sprak en die het beleefde, die het verkondigde beide met woord en daad, in leven en in sterven. Als hij te worden, meer vragen wij niet. De godsdienst, die hem bezielde en die hij openbaarde, in al haar zuiverheid hersteld en opgenomen in ons binnenste, zal ook ons vollen vrede geven. Zij die ons kracht geeft om de zwaarste offers te brengen, omdat zij ons liefhebben leert; zij, die onze harten opent voor hetgeen groot en rein en

edel en goddelijk is; zij, die ons opheft uit het stof der aarde, dat te dikwijls onze zielen besmet; zij, die ons wapent in den strijd tegen zonde en wereld en dood; zij, die ons psalmzingen doet in den nacht des lijdens, en die ons leert te werken, te dragen, en hoewel de gevaren zich van alle kanten verheffen, toch niet bezorgd te wezen — deze godsdienst des harten en der vrijheid en des geestes, deze godsdienst des geloofs, der liefde en der hoop, eener hope die ons zalig doet sterven, eener liefde die allen omvat, eens geloofs dat de wereld overwint — wij willen geen andere dan deze!

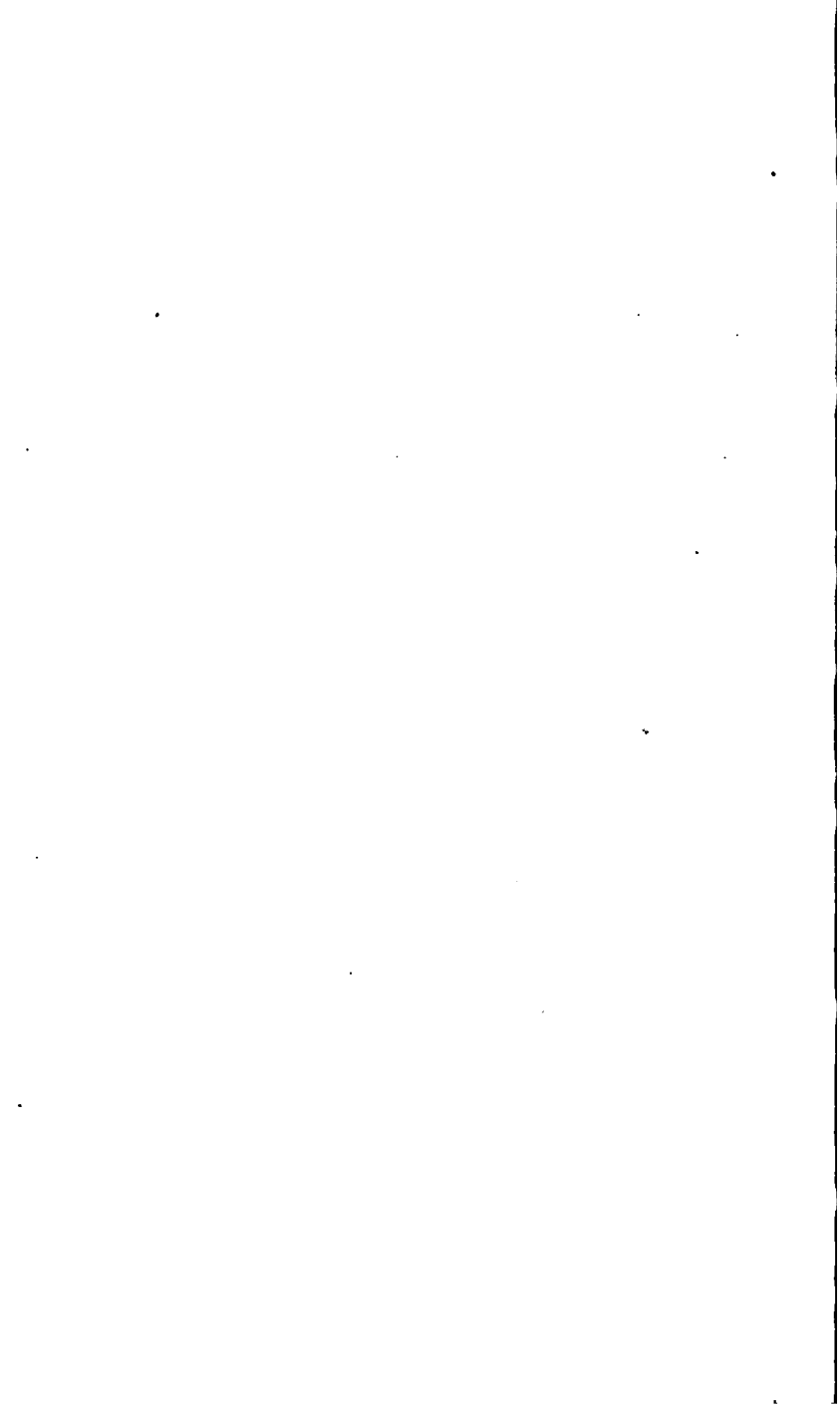

II.

DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE EERDIENST.

JOHANNES IV, 23.

Maar de ure komt en is nu, dat de waarachtige aanbidders den Vader aarbidden zullen in geest en waarheid; want de Vader zoekt ook dezulken, die hem alzoo aarbidden.

„Welke is de ware godsdienst?“ Ziedaar een vraag, die gedurig wordt opgeworpen, en gedurig op verschillende wijze beantwoord; ziedaar een onderwerp van veelvuldigen twist onder de menschen. Dat was ook de vraag van die vrouw, die daar met Jezus aan de bron bij Sichem was gezeten. Gij kent de aanleiding tot het gesprek door haar met den Meester gevoerd. Vermoeid van de reis, en terwijl zijn discipelen zich naar de stad begaven om spijs te koopen, had Jezus zich aan de Jakobsbron neêrgezet. Daar was een vrouw, een dochter des lands, een Samaritaansche gekomen, om water te putten. De Heer had haar te drinken gevraagd. En zij had wat lichtzinnig geschertst, en de ernstige taal van den Israëliet, die haar van de gave Gods en van het levende water gesproken had, slechts luchtig beantwoord. Doch eindelijk had zij bemerkt, dat zij hier geen gewoon mensch, maar een profeet voor zich zag. En nu begon zijzelf van ernstiger zaken te spreken. Zij was een Samaritaansche, en deze leeraar was een profeet uit de Joden. Wat was dus na-

tuurlijker, dan dat zij het groote verschilpunt tusschen Israëlieten en Samaritanen ter sprake bracht? „Heer,“ zegt zij, „ik zie, dat gij een profeet zijt. Onze vaderen hebben op dezen berg (den berg Garizim, die nabij Sichem lag) aangebeden; en gij zegt dat te Jeruzalem de plaats is waar men moet aanbidden?• Op den Garizim had eens de tempel der Samaritanen gestaan, door hen gebouwd nadat de teruggekeerde Joden hun geweigerd hadden om in den tempelbouw te Jeruzalem te deelen. Sinds lang was het bedehuis bij Sichem verwoest. Maar hoewel de Samaritanen niet meer als hun vaderen naar den Garizim konden opgaan om te aanbidden, de oude haat tegen Israël, het zooveel gelukkiger Israël dat zijn tempel nog behouden had, en Jehova nog in volle staatsie op Moriah vereerde, was nog lang niet uitgebluscht, was in die dagen levendiger dan ooit, en hardnekkig bleven de Samaritanen beweren, dat de dienst te Jeruzalem de ware niet was, maar dat men op Garizim alleen Jehova naar waarde kon dienen. En de vrouw wil er nu dezen profeet wel eens over hooren...

Toehoorders! de afscheidingen tusschen de verschillende godsdiensten, kerken en kerkgenootschappen mogen zoo scherp niet meer zijn als in die dagen de afscheiding tusschen Joden en Samaritanen was, de vraag welke de rechte wijs van aanbedding zij, heeft haar belangrijkheid ook nu nog niet verloren, en wordt nog dikwijls genoeg uit veler mond gehoord. Sommigen kennen maar één antwoord, „de mijne,“ zeggen zij, „die waarin mij mijn ouders grootgebracht en mijn voorgangers hebben onderwezen.“ Anderen zijn iets minder bekrompen,

en willen de eerdienst van hun eigen kerkgenootschap niet als de eenig ware doen gelden; maar zij trekken nog steeds een scherpe lijn tusschen de eerdienst der katholieken en der protestanten. De eerste is niet veel anders dan een zinledige afgoderij in hun oog, de laatste is de eenige aanbidding, die welbehagelijk kan wezen in de oogen van God. Weêr anderen gaan nog een schrede verder. „De ware godsdienst,“ zeggen zij, „is niet in plechtige handelingen en kerkgaan en gebeden, maar in vrij wat anders gelegen. God gehoorzamen, heilig leven, de liefde jegens den naaste beoefenen, jegens armen en verdrukten vooral, met één woord nauwgezet en trouw de plichten vervullen door het Evangelie ons opgelegd, ziedaar wat in ons oog de ware godsdienst is.“

Ik heb er gaarne vrede meê. In zekeren zin hebben ze allen gelijk. Iemand, die zijn eigen eerdienst niet voor beter hield en stichtelijker dan die van anderen, zou wel dwaas zijn, zoo hij nog bij de zijne volhardde. De zijne is de beste, — voor hem. Ik geloof ook dat de eenvoudiger en geestelijker eerdienst der hervormden meer overeenstemt met het Evangelie van Jezus, dan de weidsche praal, waarmeê de kinderen van Rome de uitingen hunner vroomheid omgeven; al ben ik overtuigd, dat zulk een uiterlijke vertooning voor den minder ontwikkelden, den zinnelijken mensch, of voor den zoon van het zuiden met zijn levendige fantazie inderdaad een behoefte kan zijn. Ja, ik geef toe, dat de zuivere en onbevleete eerdienst voor God en den Vader, om met Jakobus te spreken, in niets anders gelegen is, dan in het bezoeken van wees en weduw in hun verdrukking, en daarin

dat men zich onbesmet beware van de wereld; of dat, zooals Paulus het uitdrukt, de toewijding van ons lichaam, van ons Ik, als een liefelijk offer aan God, alleen een redelijke eerdienst verdient te heeten. Indien men maar niet meent, dat de vraag: welke de ware aanbidding zij, hiermeê is opgelost. Spreekwijzen als deze zijn overdrachtelijk. Barmhartigheid en heiligheid en volmaakte zelfverloochening moeten de vruchten onzer eerdienst zijn. Een godsdienst die deze vruchten niet draagt, kan de ware niet wezen. Dat is het, en niets anders, wat Jakobus en Paulus bedoelen. En zelfs met hun uitspraken voor ons, blijven wij nog immer vragen: Welke is de aanbidding, die deze vruchten geeft?

Maar als wij ons tot Jezus wenden, met de vraag welke aanbidders de hemelsche Vader zoekt, hij geeft ons het antwoord; het antwoord dat hij ook aan de Samaritaansche heeft gegeven: „De ure komt en is nu, dat de ware aanbidders den Vader aanbidden in geest en in waarheid.” Indien gij weten wilt; en 't is van het hoogste belang dit te weten, of uw godsvereering de ware, de echt christelijke, de zuiver evangelische zij; gij hebt haar slechts te toetsen aan die uitspraak des Heeren, gij hebt uzelf slechts ernstig af te vragen, of gij tot de aanbidders in geest en in waarheid behoort. Komt, laat ons dit heden onderzoeken. Laat ons van den Heer de waarachtige godsdienst leeren kennen. Ik weet het, deze dingen zijn moeielijk en hoog, geen melk waarmee men kinderen voedt, maar brood voor volwassenen. Doch rekent ze voor u niet te hoog, mijn

Broeders en Zusters! en wijdt al uw aandacht aan het woord van den Meester, opdat een Samaritaansche die hij rijp keurde voor deze openbaring, u, Christenen, niet beschame!

De ware aanbidding van den hemelschen Vader is die in geest en in waarheid, zegt de Heer. En hij stelt deze aanbidding tegenover die welke eens op Garizim haar zetel had, en destijds nog op Moriah geschiedde. De godsvereering die de vaderen dezer vrouw voorheen bij Sichem volbrachten, de tempeldienst die nu nog te Jeruzalem werd vervuld, wat waren deze anders dan een aanbidding naar het vleesch en in schaduwen en beelden, aan plaats en uur gebonden, aan bepaalde vormen en cerimonies gehecht, en niet geldig zoo niet de wettig verordende priester de gebeden en offers der geloovigen voor den troon des Allerhoogsten bracht? Indien de Samaritaansche gemeend had een twistgesprek met dezen Israëller te voeren, indien zij verwachtte in hem, die blijkbaar te Jeruzalem een der feesten had bijgewoond, een streng vereerder der instellingen van Ezra, een hardnekkig verdediger van Jeruzalems recht te zullen vinden, hoezeer had zij zich dan in dien profeet bedrogen. Ja, hij kan haar niet ontveinzen, als er sprake is van recht, dan moeten de Samaritanen voor de Israëlieten wijken. De joodsche godsdienst was zuiverder dan die, wier middelpunt weleer op Garizim stond. Maar al spoedig laat de Heer dat verschilpunt varen. Dat hij er onpartijdig en met oprechte waarheidsliefde over heeft geoordeeld, blijkt aanstonds. Hij is boven beide verheven. Hij noemt noch de joodsche noch de sa-

maritaansche godsdienst de eenig ware. Verdient de eene ook al eenige voorkeur boven de andere, de godsdienst bij uitnemendheid verdient geen van beide te heeten. Die woont niet in tempels met handen gemaakt. Die hangt aan kerkgebouw, noch wierook, noch offeranden, noch gebedsformulieren. God is geest, en die hem aanbidden moeten hem aanbidden in geest en in waarheid.

Ik kan niet denken, Toehoorders! dat de Samaritaansche den Heer aanstonds volkomen heeft verstaan. Wel hadden vele profeten deze leer door Jezus verkondigd sinds langen tijd reeds voorbereid onder Israël. Wel hadden ze al sinds eeuwen voorgehouden aan het volk, dat de Allerhoogste geen lust heeft in den rook der offeranden, maar wel in het offer van een verbrijzeld hart. Doch aan haar, als Samaritaansche, waren de uitspraken der profeten niet bekend. Maar getroffen heeft het haar zonder twijfel, gevoeld heeft zij zeker al begreep ze nog niet geheel, dat hier een nieuw maar vruchtbaar en heerlijk beginsel werd uitgesproken, toen zij hoorde, dat er een godsdienst bestond zonder tempel en offers en heilige hoogten, een aanbedding in geest en in waarheid alleen.

Dat is voor u niet nieuw meer, mijne Hoorders! Maar verstaat gij dit woord? Zijt gij er diep van doordrongen? Ziet! wanneer wij, in het levendig gevoel van de nabijheid Gods, en alsof wij hem den Onzienlijke zagen, met hem omgaan, met hem wandelen, hem gedurig voor ons stellen; wanneer het ons is, als hadden wij hem, onzen steun en toeverlaat, onafgebroken nevens ons, zoodat wij tot hem gaan

in iedere omstandigheid van ons leven, en hem al onze nooden en behoeften vertrouwen; wanneer geen gebed van onze lippen vloeit, en onze knie zich niet buigt, tenzij dat ons hart behoefte gevoelt om zich uit te storten voor den Vader der lichten, en wij tot hem spreken, ook dan wanneer er geen woord op onze tong is, geest tot geest, zonder dat een mensch, een vorm, een cerimonie zich stelt tusschen ons en hem, tusschen de kinderen, de beelddragers Gods en den Vader, die in de hemelen is... dat is aanbidden in geest en in waarheid... in geest, want dan is de geest van God als de dampkring waarin wij ademen, dan is de aarde ons een woning van zijn vaderhuis, waar wij gemeenschap met hem hebben; in waarheid, want dan alleen is onze gezindheid in overeenstemming met de gebeden die wij spreken, met de hulde die wij brengen aan den heiligen Vader, dan is onze aanbidding alleen zijner waardig en welbehagelijk aan dien, die in geen tempelen woont, alleen de ware gemeenschap met dien, die geest is.

„ Maar zijn dan, zoo hoor ik u vragen, door deze aanbidding alle vormen nutteloos geworden en afgeschaft? Is daarmee alle uiterlijke godsvereering, in onze binnenkamer, in ons huis in het midden der onzen, aan deze plaats der samenkomst waar zich de gemeente tot gemeenschappelijke gebeden vereenigt, opgeheven? ” In geen deele, Broeders en Zusters! Als het gemoed vol is vloeit de mond ook over. Wij hebben behoefte, om den lof, den dank, de belijdenis van ons hart, de heilige voornemens die opwellen in ons binnenste, den honger en dorst naar de gerechtigheid

Gods, — dat is het verlangen naar de hoogste volmaaktheid, naar waarheid, licht en leven, dat wij in ons gevoelen, — wij hebben behoefte om al wat in onze ziel is, ook in woorden uit te spreken, ook in vormen te hullen. Jezus zelf heeft die niet versmaad. Hij heeft, ja, het vasten afgeschaft, en geleerd, dat men door onthouding en boete en een droevig gelaat geen hulde bewijst aan dien Vader, die zijn zoon laat opgaan over boozen en goeden. Hij heeft geen offers gebracht het is waar, en den sabbat geschonden. Maar nooit heeft hij verzuimd, als de zevende dag der week was aangelicht, met de gemeente zijns volks naar de synagoge op te gaan. Onder de schaar van feestvierenden in de hoofdstad mengde hij zich een enkele maal, hij wiens vroomheid voorzeker van dagen of tijden niet afhing. Hij heeft aan het joodsche pascha een nieuwe beteekenis geschonken, de oude plechtigheid met een nieuwen geest doordrongen, maar hij heeft het toch eerst, naar de voorvaderlijke wijs met zijn discipelen gegeten. De vormen van het oude verbond waren verouderd, dat heeft hij duidelijk uitgesproken, en metterdaad heeft hij ze afgeschaft, toen hij zeide: «Men doet geen nieuwen wijn in oude lederen zakken en naait geen nieuwe lappen op een oud kleed!» Maar voor die verouderde vormen, die de menschheid ontwassen was, wilde hij toch nieuwe. En wat waren het anders dan vormen, zuiverder, waarachtiger, doorschijnender vormen, maar vormen toch steeds, wanneer hij zijn jongeren beval: «Gij dan, bidt aldus: «Onze vader!» — wanneer hij, in Gethsemané, luid zoodat zijn drie uitverkorenen het verstonden, om afwending

van den wrangen beker bad, of ten aanhoore van de schare, zijn blijdschap, zijn dankbaarheid uitstortte omdat de Vader de dingen des Koninkrijks aan de eenvoudigen openbaarde, of eindelijk in brood en wijn het pascha zijns doods met zijn getrouwen vierde?

Neen, toen onze Meester een aanbedding in geest en in waarheid wilde stichten, toen heeft hij geen hersenschim nagejaagd, geen godsvereering zonder vormen gewild. Maar wel heeft hij met dit woord alle doode, alle ledige vormen veroordeeld, ook zelfs dat leêge huis te Jeruzalem waar Jehova nog altoos gediend werd naar de wet; en waar de rookwalmen der offers omhoogstegen, doch waar de geest van God, en het geloof en de barmhartigheid niet meer woon- den. Veroordeeld heeft hij al dat geprevel der lippen, dat niet opwelt uit het hart en dat de behoefte niet ingeeft; veroordeeld al dat plechtstatig kerkgebaar, dat met het lichaam geschiedt, dat zuiver vleeschelijk en in het minst niet gees- telijk is; dat knielen zonder ootmoed, dat opstaan zonder eerbied, dat handenvouwen zonder oprechtheid, dat opheffen der oogen zonder innige vroomheid; veroordeeld elken vorm, ook den schoonsten, het plechtigst en verhevenst gebed, den statigsten en sierlijksten lofzang, zoo die ook niets anders dan vorm, niets anders dan welluidende woorden en liefel- ijke tonen, niets anders waren dan een ledige schaal, een schaal zonder kern, die men als nutteloos wegwerpt, omdat zij tot niets meer deugt, en onzen geest niet voedt. En veroordeeld heeft hij ze, omdat ze werken des vleesches en niet des geestes, omdat ze taal der lippen en niet des har-

ten, omdat ze bewegingen der handen en niet der ziele, omdat ze in strijd met de gezindheid des gemoeds, logen en geveinsdheid zijn!

Neen, Jezus heeft de vormen niet afgeschafft. Maar wel heeft hij door dit woord ons vrijgemaakt van den vorm, van alle vaste en onveranderlijke vormen. Als hij de ledige vormen haat, zoo kan hij ook niet willen dat de vorm dezelfde blijve, terwijl de mensch vooruitgaat en zich ontwikkelt. Den volwassen man wil hij niet dwingen het kleed van den knaap te dragen, noch den vrolijken jongeling het somber gewaad van den grijsaard. Een iegelijk neme voor de godsdienst van zijn hart dien vorm, die haar het best kan wedergeven, en die het hart hem ingeeft. Beluistert de kinderkens, Geliefden! Hoe gaan zij tot hun ouders? Hoe spreken zij tot hen? Gaan zij tot hen met deftig gebaar en sierlijke plichtpleging? Spreken zij tot hen woorden, welgewogen, lang overdacht, misschien wel van anderen geleerd? Och! zij naderen hen onbeschroomd, met eerbied ja! maar met vertrouwen, en zij vallen hen aan den hals en kussen hen. Onbekommerd over hun woorden spreken zij hen aan, vrijmoedig, eenvoudig, in hun eigen kinderlijke spraak, die zoo welluidend is voor het ouderlijk oor. Nu, Broeders! uw vader, ons aller vader is God. Gaat slechts als kinderen, als liefhebbende kinderen tot hem. Spreekt tot hem in uw taal, uw eigen eenvoudige taal; in uw eigen taal, dat is in de taal die gij aan den schoot uwer moeder gespeld hebt, want een menschelijke spraak die heiliger dan eenige andere zou wezen, hebreuwsch of grieksch

of latijn, kent de aanbedding in geest en waarheid niet; in uw eigen taal, dat is in woorden die gij niet eerst uit boeken hebt geleerd of anderen naspreekt. Geen enkelen vorm veroordeelt de Heer, dan alleen die reeds lang versteend en verouderd, nog altijd de eenig ware wil heeten, en zich daarom eeuwig verklaart. Vormen wil hij, maar duizendvoudig verscheiden als de menschheid zelve, rijk en verscheiden als de schepping Gods. Vormen wil hij, maar gedurig nieuwe, gedurig herborene, gedurig op nieuw gewijd door den heiligen geest, opdat onze aanbedding een levend water gelijk, een machtige stroom zij, die altijd frissche wateren, uit immer vloeiende bronnen opgeweld, aan de wereldzee tegemoetzendt.

„De ure komt en is nu, dat de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en in waarheid.” Met dit woord dat ons vrijmaakt, is de godsdienst der wereld, de godsdienst der menschheid gesticht. Onze voet zoekt den berg des Heeren niet meer, als konden wij daar alleen aanbidden, want elke plaats in ons heilig, een Bethel, een huis van God geworden, een huis van God dit nederig kerkgebouw, een huis van God ons huis, een huis van God onze werkplaats. Niet overal buigt zich onze knie en vouwen wij de handen, maar overal — mits ons hart maar niet verre van hem zij — verheft zich tot den Vader der geesten onze geest. Onze geest, want wij gaan nu tot geen priester meer, opdat hij voor ons de offers aan God zoude wijden. Wij zelve zijn priesters geworden. Kinderen hebben niemand noodig om tot hun vader te gaan.

En wij gaan tot hem, en als onze geest, in stille aandacht verloren, zich als op arendswieken verheft, en hem zoekt die zelf ons liefheeft, ónzen God, ónzen Vader — dan laat hij ons niet onbeantwoord, maar stort zijn vrede in ons gemoed, en doet ons gevoelen, dat geen vleesch en bloed ons van hem kunnen scheiden, en dat er geen mensch meer staat tuschen hem en ons.

Mijne Broeders en Zusters! hebt gij dat ooit ervaren? De Heer heeft u gezegd, welke de ware godsvereering is. Is zij de uwe? Hij heeft u geleerd, hoedanige de aanbidders zijn, die God zoekt. Behoort gij tot hen?

Ik vraag het u vooreerst en u vooral, ijverige en zeer godsdienstige broeders en zusters! die althans door de menschen zoo genoemd wordt, en zelve meent dat te wezen. Godsdienstig heet gij, bij uitstek godsdienstig. En inderdaad! daar zijn moeilijk trouwer kerkgangsters te vinden dan gij. Volgt men u naar uw huis, en zet men zich aan uw disch, nooit ziet men u het gebed of de huiselijke godsdienstoefening verzuimen. Gij bidt, op gezette tijden, alleen of met de uwen; gij zendt nu en dan een lofzang op tot God; gij zorgt dat uw kinderen reeds gebeden stamelen, als zij die nog niet verstaan. Waarom toch, Geliefden? Omdat u dit een behoefte is? Omdat gij niet anders kunt? Omdat u van het hart moet, wat u op het hart ligt en u ganschelijk vervult? Omdat uw ziel dorst naar den levenden God, gelijk het gejaagde hert schreeuwt naar de waterstroomen? Dan wel u! Dan is uw godsdienst welbehagelijk aan den Vader

daarboven, en dan zijt gij den eernaam waard, dien de menschen u geven. Maar ziet toe! Bedriegt u niet. Gaat ernstig na, of er nooit onder al die werken doode werken en ledige vormen schuilen, of uw hart altijd meent wat uw mond getuigt. Onderzoekt of niet soms, terwijl gij het niet weet, de geest reeds is uitgebluscht, terwijl alleen de uiterlijke schijn nog bewaard bleef, of de eerste liefde niet alreeds verkoelde, al hielden de betuigingen van liefde niet op. Zegt ons, of gij nooit u dietsmaakt dat gij Gode een dienst bewijst, noch u beroemt uw godsdienstige plichten trouw te hebben vervuld, alsof dit bewegen der handen en lippen een plicht, en dan nog een godsdienstige ware! Och! indien gij niet bij tijds nog inkeert tot uzelf, het kon wel zijn, dat uw leven, zoo geheel aan de godsdienst gewijd naar het schijnt, in waarheid en in de oogen van God, een leven zonder godsdienst bleek te wezen!

Ik vraag het u, die u reeds boven al die vormen verheven acht, en geen vrede vindt in dikwijls kerkgaan en veelvuldige gebeden! Gij zegt dat de godsdienst daarin niet bestaat, en gij hebt recht. Gij zijt in onzen tijd de eenigen niet, die zoo spreken. Velen zijn er, die reeds met de bestaande vormen braken; die zelfs, omdat zij daarin geen bevrediging vonden, de openlijke godsdienst oefeningen nalaten, en misschien de godsdienst zelve overbodig achten. Wat hier verkondigd wordt, dat weten zij allang! Dat is goed voor den grooten hoop, de domme menigte, niet voor zulke wijze en verstandige mannen als zij! Goed leven, dat is hun godsdienst; goed leven, op hun eigen manier altijd.

Overigens houden zij gemeenschap met God, of verbeelden zich dat althans, in de natuur, of zoo iets... Nu, zoo dwaas als deze wijzen, zoo belachelijk verwaand als deze antifarizeesche Farizeën, zoo bekrompen als deze ontzachlijk vrijzinnigen zijt gij niet. Gij weet wel, dat die een heilig leven wil zonder een vroom gemoed, de vruchten wil zonder den boom. Gij koestert nog een zekeren eerbied voor de vormen, waarin de godsdienst der vaderen zich lucht gaf. Maar gij hebt er geen vrede meê. Gij kunt er niet meer in deelen. Gij zult ze niet bespotten, maar kunt er u niet wel meê vereenigen. Ze laten u koel. Ze stichten u niet meer... Ook u, Broeders en Zusters! ook u vraag ik: Waarom?

Werd u het oude te eng, omdat een nieuwe geest u vervult? Verwerpt gij het, omdat gij aan de hand des Heeren iets beters hebt gevonden? Heeft de aanbidding in geest en in waarheid bij u de plaats van de aanbidding in schaduw en ingenomen? Indien niet, ach! dan hebt gij niets gewonnen en niet weinig verloren. Dan bidt gij misschien geheel niet meer, noch met de woorden die gij in uw kindsheid geleerd hebt, noch in den geest. Een gebrekkige aanbidding is dan toch beter dan een leven zonder God. Maar gij geeft alles prijs. Gij hebt u niet gehaast den nieuwen wijn in nieuwe zakken te bergen; de oude zakken borsten, en de wijn werd uitgestort. De godsdienst uwer jeugd werd u te klein, te bekrompen, maar gij, armen! gij hebt er den vrijen omgang met God, het dagelijksch verkeer met den heiligen geest, de innige gemeenschap met den Vader niet voor ingeruild, en wat bezit gij nu?...

Maar u, die dit hogere reeds hebt gevonden; u, die het gebrekkige niet wegwerpt dan omdat voor u het volmaakte gekomen is; u, die het bestaande ontwassen zijt, en u tot naauwer gemeenschap met God hebt ontwikkeld; u, die in onze gebeden niet deelt, omdat ze niet uitdrukken wat in uw harten is, met onzen lofzang niet instemt, omdat vrij en vroom een beter lofzang opwelt uit uw borst, u zeg ik met vertrouwen: de hemelsche Vader zoekt aanbidders zooals gij zijt. Ik weet niet, of iemand onzer reeds zoo geheel met den geest van Jezus doordrongen is. Ik weet het niet, God weet het. Maar indien de behoefte om het getuigenis des Heeren te vernemen zulk eenen naar onze samenkomst heeft gevoerd, in den naam van onzen Meester ontbind ik voor hem alle voorbijgaande vormen, — hij zal zich nieuwe scheppen — noem ik hem christen, al is hij van onze eerdienst vervreemd, en spoor ik hem aan niet te wankelen, maar vast te staan in zijn vrijheid, die de vrijheid is der kinderen Gods!

Mijne Broeders en Zusters! laten wij alleen naar die vrijheid streven, laten wij allen zulke ware aanbidders worden van God! Voorwaar, het zal niet zonder vrucht zijn. Waar men slechts aan het uiterlijk hecht, daar heerschen twist, bekrompenheid, liefdeloosheid, daar heerscht de dood. Doch waar het uur is aangebroken van de aanbidding in geest en in waarheid, daar ziet gij alles veranderd, vernieuwd, herboren. Twist? ja nu twist men — over vormen. Nu sluit de een den ander uit, omdat hij op een andere wijs tot den Vader gaat dan hij. Dan zal men weten, dat één geest al die vormen bezielt, en die ééne geest zal allen, in vrede

vereenen. Nu oordeelt men den broeder, kleingeestig en hard. Nu meent men, dat die niet godsdienstig schijnt, dat ook niet is. Dan zal men leeren den schijn niet te achten, en zich geen oordeel meer aanmatigen over een, die innerlijk godsdienstiger is dan wij. Nu klaagt men — en helaas! niet altijd zonder reden, — dat de godsdienst nauwelijks meer een macht in de wereld verdient te heeten. Men denkt met zekeren weemoed aan den tijd, men wenscht hem terug, toen alles door haar gewijd en gezegend werd, gezegend de ploeg van den landbouwer en het zwaard van den krijgsman; toen geen onderneming ten uitvoer gebracht, geen reistocht aanvaard, geen tijdperk des levens werd ingetreden, of de gebeden van den priester moesten ze vooraf hebben geheiligd. Als ware deze wijding iets meer geweest dan een schoon vernis, dat goed en vroom deed schijnen, wat dikwijls metterdaad zeer boos en zeer roekeloos was!

De dichterlijke verbeelding moge dat verleden met gloeiende kleuren afmalen, wij verlangen het niet weêr. Wij betreuren niet, dat de godsdienst deze uiterlijke heerschappij heeft verloren. Wij zijn den tijd te boven, toen men aan die vormen en plechtigheden een zekere toovermacht toeschreef. Als wij slechts leerden van Jezus, om den Vader in geest en in waarheid te aanbidden, dan ware aan de godsdienst een betere, een duurzame heerschappij verzekerd. Daar, waar zulk een aanbidding uit de harten oprijst, daar is de godsdienst een macht die alles beheerscht — een macht wier teekenen en zinnebeelden niet gezien worden op de straten, — maar die onzichtbaar werkt, een geest die alles heiligt, een levensadem, die alles bezielt.

En ook voor uzelf zal deze ware aanbidding niet zonder rijken zegen zijn, Geliefden! Geloof mij, de godsdienst van ledige vormen schenkt u niets, geeft u geen enkelen zegen. Eindeloos mogen de gebeden zijn, die gij uitspreekt met de lippen; het mag zijn dat gij geen gelegenheid laat voorbijgaan om met de broeders te samen de handen op te heffen tot God; het baat u niet, zoo uw hart er geen deel aan heeft. Gij blijft dezelfde. Gij wordt niet beter, niet sterker, niet heiliger, niet meer aan uw God en uw Heiland gelijk. Gij staat op uit den gebede, gij verlaat de samenkomst der gemeente, om de oude zonden aan te kleven, het oude onrecht te doen, te lasteren, te haten, te twisten. Dat heeft de ervaring u reeds meer dan eens getoond.

Maar aanbidt den Vader in geest en in waarheid, en aanstonds ziet gij de vrucht. Of kunt gij omgaan met hem die alleen waarlijk goed is, en niet geheiligd worden? Kunt gij gemeenschap oefenen in den geest, met hem die geest is, en nog altijd voortgaan de aardsche en vergankelijke dingen lief te hebben boven alles? met hem, die heilig is, en aanstonds onrecht plegen en de hand uitstrekken naar verbodene vrucht? met hem die volmaakt is, volmaakt in de liefde, en nog haten, nog twisten, nog liefdeloos oordeelen, nog verteren van bekrompen nijd en nijd? Kunt gij hem danken voor de gaven die hij u verleende, en nochtans die gaven verwaarlozen, ontwijden, misbruiken? Neen, gij kunt het niet. Het waarachtig gebed is als een badwater der wedergeboorte, waaruit wij vernieuwd weder opstaan. Als de verzoeking dringt, het geeft u kracht om te volharden in den strijd en te overwinnen. Als de smart u drukt,

als het vooruitzicht van een nameloos lijden uw gebeente doet sidderen, het heft uw gebogen hoofd weêr opwaarts, en doet u, zwakken en bevreesden, als helden weer opstaan. Een nooit gekende veerkracht doorstroomt u. Een vrede, dien gij nog niet hebt gesmaakt, vervult uw huis en uw hart. De moeilijkste arbeid gelukt u. De zorgen worden licht. De menschen, en de toekomst, en de dood, die gij alle zoozeer hebt gevreesd, beangstigen u niet langer. 't Is of de aarde u nieuw geworden, en de hemel nieuw is boven u. Gij weet niet waarom? gij weet niet vanwaar?... Hij weet het, die uw gebeden verhoorde. Hij weet het, wiens geest u nabij is.

Broeders en Zusters! wilt gij dien vrede smaken? Wilt gij zulke vrije, heilige, zalige kinderen Gods, zulke ware aanbidders worden van uw Vader die in de hemelen is? Gaat dan tot hem, die dit verlossend woord heeft gesproken. Leert hem kennen. Oefent gemeenschap met hem in den geest. Hoort hem bidden. Ziet hem leven, altijd, hetzij dat hij alleen was, hetzij dat de scharen zich om hem verdrongen, hetzij dat vrienden hem omringden, hetzij dat vijanden hem belaagden; altijd, als hij zich verheugde of als hij ontroerd werd in den geest, in den angst van Gethsemané en aan Golgotha's kruis, altijd één met den Vader. Ziet, ziet, hoe de engelen Gods opklimmen en nederdalen op den Zoon des Menschen. Ziet in hem den Vader, wiens beeld hij droeg. Ziet in hem de waarheid en het leven. En hij verzoent u met God. En hij wekt in u de behoefte aan een hooger leven in des Vaders gemeenschap. En de geest, die van hem uitgaat, leert u stamelen: Abba, vader!„

III.

DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE VOORORDEELEN.

MATTHEUS IV, 1—11.

Toen werd Jezus weggeleid naar de woestijn door den geest, om verzocht te worden door den duivel.

En gevast hebbende veertig dagen en veertig nachten, hongerde hem ten laatste.

En de verzoeker tot hem gekomen zijnde, zeide tot hem: Indien gij zoon van God zijt, zeg dat deze steenen brooden worden.

Doch hij antwoordde en zeide: Er is geschreven: Niet op brood alleen zal de mensch leven, maar in alle woord dat uitgaat door den mond van God.

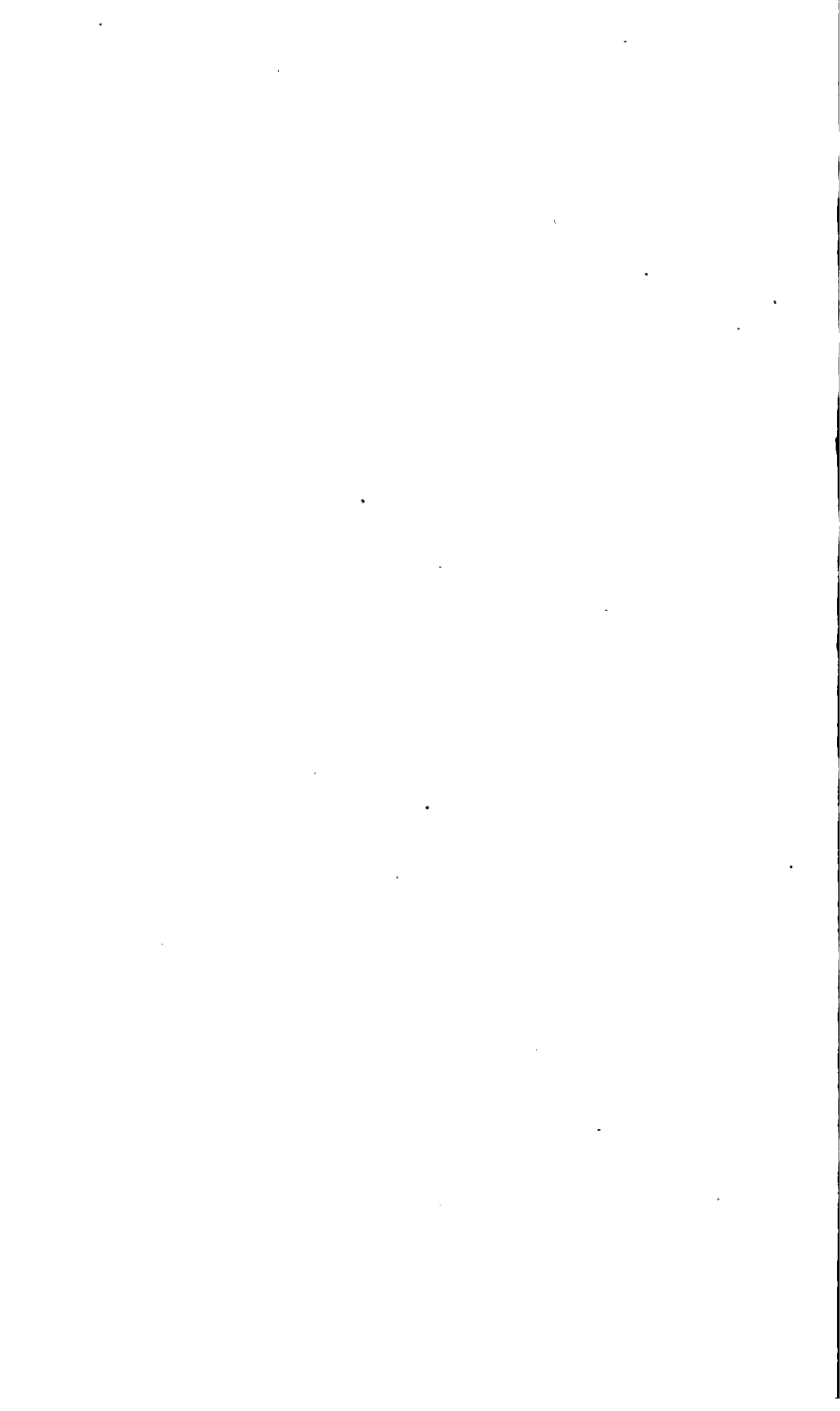
Daarop neemt hem de duivel mede naar de heilige stad, en plaatst hem op de tinne van den tempel, en zegt tot hem: Indien gij zoon van God zijt, werp uzelf nederwaarts; want er is geschreven dat hij zijn engelen bevelen zal omtrent u, en op de handen zullen zij u dragen, opdat gij niet soms uw voet stoot aan een steen.

Jezus sprak tot hem: Wederom is er geschreven: Gij zult niet verzoeken den Heer uw God!

Weder neemt hem de duivel mede naar een zeer hoogen berg, en toont hem al de rijken der wereld, en hun heerlijkheid, en zegt tot hem: Dit zal ik u alles geven, zoo gij nedervalt en mij aanbidt.

Daarop zegt Jezus tot hem: Ga weg, achter mij, Satanas! Want er is geschreven: Den Heer uw God zult gij aanbidden, en hem alleen dienen.

Toen verliet hem de duivel, en zie! engelen zijn toegekomen en dienden hem.

Dat wij hier een geschiedkundig bericht, en geen bloote legende voor ons hebben, is niet te betwijfelen, mijne Hoor- ders! Maar dat die geschiedenis hier zinnebeeldig is ingekleed, behoeft evenmin te worden betoogd. Daar is dat vasten veer- tig dagen lang, iets wat zoo geheel in strijd was met den geest van Jezus en met het Evangelie des Koninkrijks, dat hij zich gereedmaakte te prediken; daar is dat geheimzin- nig heen-en-wederzweven tusschen de woestijn, het gebergte en Jeruzalem, waarbij de Heer zich zou overgeven aan de leiding van een boozen geest; daar is die denkbeeldige berg, van welks top men op één punt des tijds al de koninkrijken der wereld en hun heerlijkheid zou kunnen bespeuren . . . be- hoef ik nog meer bewijzen aan te voeren — en daar zijn er meer — voor het beweren, dat hier aan geen letterlijke op- vassing kan gedacht worden?

Maar die zinnebeeldige voorstelling rust op een historieschen grondslag. Die grondslag moet, dunkt mij, deze zijn. Der-

tig jaren had Jezus, in de afzondering van het bekoorlijke Nazaret, zich voorbereid om de groote vernieuwer des menschdoms, de schepper van een nieuw, hooger, heiliger leven te worden. Daar was het gerucht tot hem gekomen van den ernstigen Boetgezant, die in de woestijn van Judea aan groote, van alle zijden toegevloede scharen verkondigde, dat het Godsrijk niet meer in de verre toekomst moest worden gewacht, maar met geweld genomen; dat het nabij was, zoo men zich bekeerde. En hij had zich gehaast, om dezen profet, dezen heraut van het Godsrijk van nabij te zien en te hooren. Hij had hem gehoord. Hij had hem hooren verzekeren, dat hijzelf de gezalfde niet was, dat hij slechts kon doopen met water, ter bekeering, en alzoo in de herten den weg des Heeren bereiden. Hij had hem, met de verzekerdheid des geloofs hooren gewagen van een sterkeren dan hij, die na hem zou komen, om te doopen niet met water, maar met vuur, het vuur van den heiligen geest. Die woorden vonden weerklank in zijn binnenste. Hij kon die sterkere wezen. Hij voelde in zich dat vuur des geestes, dat hij kon uitstorten over Israël. Hij had in zijn hart de blijde boodschap des vredes, die het Rijk des vredes stichten kon. En toen hij, door den doop van Johannes, tot een burger van het Godsrijk gewijd werd, toen was in hem de eerezucht ontwaakt, om daar meer dan burger, om daar de meeste te worden door zich tot aller dienaar te maken; toen had hij in zijn gemoed de stem des Vaders vernomen, die hem riep om het kind zijns welbehagens, de zoon bij uitnemendheid, de eerstgeborene veler broederen te worden; toen

was over hem gekomen de heilige geest, vredig en zacht als een duive, en was op hem gebleven.

Kon hij, terwijl zulke gedachten hem overmeesterden, kon hij, geperst door zulk een roeping, aan de voeten van Johannes blijven nederzitten, of terugkeeren naar Nazaret, naar moeder en broeders? Onmogelijk. Hij had behoefte aan eenzaamheid, aan stilte, waar hij kon nadenken over zijn heerlijke roeping. De geest die hem nu vervulde, dreef hem uit in de woestijn. Daar vastte hij, dat wil zeggen, in die stille afzondering vergat hij al het aardsche, vergat hij de genoegens en de nooddrift des levens, om uitsluitend zich bezig te houden met die grootsche gedachte, die hem thans had aangegrepen met geweld. Daar werd hij verzocht van den duivel, dat wil zeggen, in die uren van nadenken rezen hem, als zoovele verzoeking en verwachtingen voor den geest die zijn tijd- en landgenooten zich van het Godsrijk maakten, al de eischen die zij aan den Messias zouden doen: en werd hij in de overtuiging bevestigd, dat hij ze niet mocht vervullen. Daar werd, onder strijd en gebed, die verhevene en oorspronkelijke voorstelling van het hemelsch Koninkrijk, van het nieuw verbond geboren, die hij reeds lang voorzeker had omgedragen in zijn binnenste, maar die nu eerst, met volle bewustheid, leven en gestalte ontving voor zijn geest.

Dat is, geloof ik, de zin van het overdrachtelijk verhaal in den Tekst, welks inkleeding hoogstwaarschijnlijk ook van Jezus zelven afkomstig is.

Doch er is meer. Ook de verschillende verzoeking en

den Satan zijn voorzeker aan de werkelijkheid ontleend. Wat hier in zinnebeeldigen vorm wordt uitgedrukt, dat waren de messiaansche verwachtingen van die dagen. „Indien gij Gods zoon zijt, — dat is naar het joodsche spraakgebruik, indien gij de Christus zijt — zeg dat deze steenen brooden worden!“ zoo luidde de eerste verzoeking. Het was de wensch des volks. De Messias zou welvaart en stoffelijken zegen doen heerschen in het land. Indien hij waarlijk aan zijn roeping voldeed, hij zou de steenen tot brood maken, hij zou dorre woestijnen herscheppen in welige akkers, het gebrek der armen in overvloed doen verkeeren. „Indien gij Gods zoon zijt, werp uzelf nederwaarts,“ zoo heette het weder, „want daar is geschreven, dat hij zijn engelen omtrent u bevelen zal, en op de handen zullen zij u dragen, opdat gij niet soms uw voet stoot aan een steen.“ Het was de eisch der Schriftgeleerden bovenal. Het was dat gedurig vragen om een teeken uit den hemel, waarvan wij in de evangeliën verhaald vinden. De Messias moest schitteren; door verbazende en stoutmoedige geloofswonderen zijn hooge roeping staven, en daarbij dan letterlijk vervullen, wat in de schriften was voorspeld. „Al de koninkrijken der wereld zal ik u geven, indien gij nedervalt en mij aanbidt,“ zoo klonk het ten laatste. En het was de begeerte van volk en oversten beide, de droom der gansche natie, de zoete droom der wereldheerschappij, wier begoocheling haar weldra tot den ondergang zou voeren. De Messias zou Israël, het verdrukte en vernederde, doen heerschen over al de koninkrijken der wereld. Door hem tot het hoog-

ste aanzien gestegen, zou Jeruzalem den scepter der aarde aan Rome betwisten. En de kinderen Abrahams, totnogtoe door de heidenen in het stof vertreden, zouden, als hun Gezalfde verscheen, met hem al de volken regeeren, en regeeren met een ijzeren roede. Hij kende ze, al die droomen zijner natie. En nu, daar hij zich gedrongen voelde, om het Rijk der waarheid en der gerechtigheid, sinds zooveel eeuwen gehoopt, in het leven te roepen, nu drongen ze op hem aan, nu riepen zij om bevrediging, nu was het hem als hoorde hij een stem: Indien gij Gods zoon zijt, beschaam onze dierbaarste verwachtingen niet!

En wel waren het verzoeken voor hem, wel waren ze dat voor hem. Of moest de kreet der armen: Geef ons welvaart, geef ons brood!„ geen weerklank vinden in zijn hart bovenal, dat met innige ontferming bewogen werd, als hij hun lijden aanschouwde? Moest het hem, die een geloof had dat bergen verzette, geen ergernis wezen, als men hem twijfelend uitdaagde om daarvan een schitterend blijk te geven? Moest hij, die zulk een warme liefde bezat voor zijn ongelukkig volk, die weende toen hij aan Jeruzalem's ondergang dacht, moest hij geen mededogen voelen voor die zucht naar vrijheid, die zijn natie naar verlossing uit Rome's banden deed smachten, al was alle wraakzucht vreemd aan zijn liefderijk gemoed? En lag er ook niet iets schoons, iets groots in de gedachte, om alle volken te winnen, en allen gelukkig te maken?

Maar standvastig wees hij al die verzoeken af. Daar waren nog andere behoeften te lenigen, dan de nooddrift der

armoede, nog een andere honger riep om verzadiging, dan die schreide om brood. „De mensch zal op brood alleen niet leven, maar in alle woord Gods.” Het woord van God was ook een brood, een brood dat zielen spijzigt, het brood des levens dat verzadigt met gerechtigheid: en dat brood zou hij aan de hongerenden reiken. Daar waren nog andere schatten, dan de schatten die vergaan: schatten van wijsheid en deugd, van waarheid en vrede, van vrijheid en liefde: en daarmee zou hij al de armen rijk maken. Gelooven zou hij; het viel hem niet zwaar, die den Vader boven alles liefhad; hopen tegen hope; alles wagen, zelfs het leven wagen voor zijn heilige zaak; alles opofferen voor het waarachtig welzijn der menschen. „Maar gij zult den Heer uw God niet verzoeken,” zoo stond er geschreven; en het zou God verzoeken, het zou een uitdagen van den Almachtige zijn, zoo hij op diens hulp vertrouwde, waar hij slechts de letter der Schrift poogde te vervullen, de grooten te behagen en te schitteren in de oogen der schare. En toen eindelijk de vurigste wensch van heel het volk voor zijn herinnering rees; toen hij er aan dacht, hoe Israël van den Messias verwachtte, dat hij voor zijn natie een tijdperk van glorie zou doen aanbreken, en met de heerschappij der zuivere godsdienst een wereldlijke macht tevens zou grondvesten, waaraan de gansche aarde gehoorzamen moest; toen zag hij aanstonds in, dat zulk een wereldlijke macht niet gevestigd kon worden, tenzij dat haar stichter bereid was de knieën voor den Satan te buigen, en de macht des kwaads, die nog in de wereld heerschte, voorzichtig te ontzien, en

wierp hij die gedachte met verontwaardiging van zich. Geen verbond met de zonde! Geen vrede met den Overste dezer wereld! „Den Heer zijn God zou hij aanbidden en hem alleen dienen.“ Zijn koninkrijk zou niet van deze wereld wezen, maar een geestelijk, een zuiver godsdienstig rijk zou het zijn: de onzichtbare gemeenschap van alle ware aanbidders, die den Vader in geest en in waarheid aanbidden.

Ik heb getracht, M. H! een voorstelling te geven van den strijd, dien Jezus te voeren had; en waarin hij overwinnaar móést blijven, indien hij, niet de Messias van Israël, niet de toegejuichte koning van weinige jaren, maar de Heiland der wereld, en hoewel verworpen door zijn volk, de koning der eeuwen zou zijn. En welk een belangrijke geschiedenis, die zich zóó in deze beelden verbergt! Welk een onschatbare bijdrage tot de kennis van onzen Heer!

Vóór alles treft ons de wondervolle diepte en stoutheid van zijn geest. Wat is er niet toe noodig, om zich te verheffen boven de heerschende denkbeelden van zijn tijd en volk! Welk een heldere blik wordt er vereischt, om het valsche en gevaarlijke in te zien van hetgeen door allen voor waarheid gehouden en met zekerheid wordt gewacht! Welk een onbedriegelijke tastzin, om uit die gebrekkige, die zinnelijke voorstellingen de eeuwige waarheid op te delven, en het onjuiste, het voorbijgaande af te zonderen! Jezus bezat die. Jezus heeft dat gedaan. Hij heeft zich niet verloren in de nevelen eener onvruchtbare dweeperij. Aan de verwachtingen, die bij zijn volk bestonden, en die destijds

levendiger waren dan ooit, heeft hij zich aangesloten. Dat was de werkelijkheid waarvan hij uitging. Dat was de vaste grond, waarop hij bouwde. Maar op dien grond deed hij een geheel ander gebouw verrijzen, dan de onreine en zelfzuchtige verbeelding van zijn volk daarop reeds had gesticht. Het denkbeeld van een koninkrijk Gods, een geestelijke heerschappij die alle menschen omvatten moest, nam hij over. Maar ook dat denkbeeld alleen; dat denkbeeld niet, dan nadat hij het van al het bekrompene, al het tijdelijke en nationale, al het gebrekkige en vergankelijke had gezuiverd. De heerschappij door hem gegrondvest was de heerschappij van Israël, maar van hetgeen Israël als een eigen, geestelijk erfdeel bezat; de heerschappij van Israël's reine godsdienst, door hem volmaakt tot de godsdienst des harten: de heerschappij der liefde, die de vervulling der mozaïesche wet was. Dit schenen nevelen, hersenschimmen, in de oogen van hen, die een zichtbaar Godsrijk verwachtten, en zee en land omreisden om één jodengenoot te maken; dit waren voor hen, die men in onze dagen de praktische menschen zou noemen, louter droomen, zoete droomen in de eenzaamheid van Galilea's bergen en valleien geboren, en die daar wellicht voor een wijle een kleine gemeenschap konden stichten, maar die in de werkelijke wereld niet te verwezenlijken waren. Behoef ik te zeggen, dat de uitkomst deze droomen als de hoogste wijsheid heeft gerechtvaardigd? Ach! de rookende puinen van hun stad en tempel hebben weldra aan de hardnekkige Abrahamszonen verkondigd, dat niet deze Nazarener, maar dat zijzelf een hersenschim najoegen

toen zij voor de heerschappij van Israël streden; terwijl de nieuwe zuurdesem, door hem in de wereld gelegd, reeds gistte en werkte, en zich immer verder verbreidde. Maar om dit toen reeds te zien; om toen reeds de teekenen der tijden zoo volkomen te verstaan; om toen reeds te gevoelen, dat de ware bestemming van Israël niet was, om aan Rome den scepter te betwisten, maar om het zout der aarde en het licht der wereld te zijn, en Rome voor de macht zijns geestes te doen buigen; om toen reeds, met een blik door niets beneveld, te bespeuren, dat het op den weg dien het tot hiertoe volgde, noodwendig ten verderve moest neigen, en door welken weg het alleen een zegen der volken kon worden... T! wij zien met diepen eerbied op naar de gestalte van den Dooper, die, meer dan een der profeten, aan het lijdelijk afwachten een einde maakte, en zijn volk opriep tot daden; die leerde het Godsrijk, door bekeering en boete, als af te smeeken, neen af te dwingen van God; die het waagde te prediken: Het koninkrijk Gods is gekomen, en niet zag, maar nochtans geloofde. Maar de stoutheid en verhevenheid der gedachte in Jezus boezem opgerezen, de gedachte van zulk een geestelijk verbond, zulk een volmaakte, boven alle vormen verhevene godsdienst, boven alle wetten verhevene gerechtigheid — wij kunnen er geen woorden voor vinden!

En om die gedachte uit te voeren, om haar leven en lichaam te geven, daar werden een groot geloof en een zeldzame moed toe gevorderd. Een groot geloof — want om zóó alleen te kunnen staan, bijkans door niemand begrepen,

zelfs door zijn eigen discipelen niet: om overal andere denkbeelden en verwachtingen te zien heerschen, en haast overal tegenkanting te ontmoeten, en toch nimmer te twijfelen, nimmer te wanhopen aan de zegepraal der waarheid, die de meesten verwierpen, die bijna allen niet verstonden, — daartoe moet men wel een vaste overtuiging in zijn binnenste dragen. Een zeldzame moed; want om de openbare meening zoo standvastig te durven trotseeren, om zich met volle bewustheid bloot te stellen aan de miskennis van zijn volks, aan den haat zijner oversten, aan de verachting van een ruw gemeen, zonder een oogenblik af te wijken van zijn weg, daar was moed toe noodig. Twee wegen openden zich voor hem — en in deze dagen van afzondering en overpeinzing, heeft hij ze ongetwijfeld voor zich geopend gezien —: de weg dien de menschen hem afbakenden; de weg dien de Vader hem wees. Op den eersten weg kon hij toejuiching oogsten van allen, kon hij zich spoedig en gemakkelijk een grooten aanhang verwerven, kon hij zich wellicht als Judas de Makkabeër voorheen, een koningskroon op de slapen drukken. Aan het einde van den anderen weg hing een doornekroon, stond een kruis. Toen reeds koos hij den laatsten. Toen reeds vatte hij het besluit, om voor de dwaasheden en begeerten der schare niet te wijken, om niet toe te geven aan de vlei taal van onberaden vrienden; om de waarheid die in hem leefde voor niets te verzaken, al stond hij, al bleef hij alleen. En hij heeft het gehouden, dat besluit: hij heeft het gehouden tot den einde toe!

O, wij denken veel aan de zachtmoedigheid en dienende

liefde des Heeren. Wij hebben zijn vriendelijk beeld voor onzen geest, de handen uitgestrekt, om te zegenen en te behouden. Wij stellen ons hem zoo gaarne voor, als den goeden Herder, die zijn schapen bij name roept, en de verlorene verre gaat zoeken. En zoo was hij ook. Zoo moeten wij veel aan hem denken. Ja, het zal nog lang duren, eer wij zijn liefde in al haar grootheid kennen, en ten volle waardeeren. Maar te weinig denken wij aan hem, gelijk hij hier voor ons staat. Te veel vergeten wij die andere zijde van zijn wezen, die bij hem met de grootste zachtmoedigheid gepaard ging: ik bedoel zijn kracht, zijn standvastigheid. Die nederige en liefderijke was een held, M. B. en Z! Een held, meer dan David, die al de vijanden van Israël overwon, maar tegen de begeerten van zijn eigen hart niet bestand was. De zondaren veroordeelde hij niet, voor de zwakken was hij geduldig en toegevend, maar de zonde, maar de verzoeking vond hem onverzettelijk en gewapend. „Heeft u niemand veroordeeld? Zoo veroordeel ik u ook niet.“ „Uw zonden zijn u vergeven! Uw geloof heeft u behouden. Ga heen in vrede!“ Zoo heette het tot diepgeszonken vrouwen, die den schijnheiligen Farizeër een ergeris waren. Maar tot die Farizeën, als zij met vleierende taal hem in hun strikken poogden te vangen, sprak hij: „Gij geveinsden! wat verzoekt gij mij?“ En den overmoedigen discipel bracht hij met een: „Ga weg, achter mij, Satanas! want gij zijt mij een aanstoot!“ tot zwijgen. De geest van Christus is de geest der zachtheid en des vredes, maar ook de geest der kracht; de geest der dienende liefde, maar ook

der heiligheid en standvastigheid. Die hem niet kent als den overwinnaar in den strijd, kent hem slechts onvolkomen. En die niet geleerd heeft, op het voorbeeld zijns Meesters, deze beide in zich te vereenigen, een zachtmoedige en een vredestichter, maar tegelijk in den strijd tegen zonde en wereld onwrikbaar en heldhaftig te wezen, die kan zijn discipel niet zijn!

• Waarlijk, B. en Z! dertig jaren voorbereiding waren niet te veel voor zulk een werk, zulk een strijd. Het verhaal van onzen tekst werpt ook een verrassend licht op Jezus' vroeger ontwikkeling. In weinige woorden vat de evangelist de geschiedenis van Jezus' vorming zamen. „En het kindeken wies op, en werd gesterkt in den geest, en vervuld met wijsheid, en de genade van God was over hem.” Maar nu wij hem in dezen moeilijken strijd aldus zien zegevieren, nu dringen wij met onze verbeelding in de verborgenheid van Nazareth door. Daar zien wij hem zich wapenen door stille overpeinzingen en gebeden. Daar zien wij hem de Schriften doorzoeken, die hij beter kende dan al de geleerden der hoofdstad, en zich niet de letter in 't geheugen, maar den geest in 't harte prenten. Daar zien wij, in steeds grooter klaarheid, het beeld van dat Rijk voor zijn gedachten rijzen, dat rijk der waarheid en des vredes, dat hij stichten zou. Daar zien wij hem indringen in des Vaders heiligen wil: daar de oude dingen opleggen en de nieuwe vergaderen, die hij straks zou voortbrengen uit den schat zijns harten. Zoo wies hij op. Zoo is hij de volrijpe man geworden, de machtige held dien wij hier aanschouwen,

vol des geestes en der wijsheid en overwinnend met God. Zoo werd hij sterker dan die sterke, voor wien allen nog beefden, doch dien hij bond, om hem straks zijn vaten te rooven!

Geliefden! wij waren getuigen van den strijd des Heeren. Dit moet ons leeren strijden.

En die strijd, dien hij daar voerde in de eenzaamheid, voordat hij zijn openbaren arbeid aanving, is ook de onze. Wij zien ons ook omringd door al zulke verzoekingën, als die hij daar overwon. De menschen laten ons maar zelden onzen weg in vrede bewandelen. Deze heeft dit van ons te zeggen, en gene dat van ons te oordeelen. Wij zijn den een niet ernstig genoeg, en den ander te streng; den een wat al te naauwgezet, den ander veel te mild en toegevend; den een te spaarzaam, den ander te verkwistend; den een te nederig, den ander te fier. Onder den schijn van welgemeende raadgevingen, tracht men ons voor te schrijven hoe wij moeten handelen. Zwakke liefde vleit ons, baatzucht dreigt ons, kleingeestigheid waarschuwt ons. Allerlei eischen heeft men ons te doen, allerlei verwachtingen koestert men van ons, en zoo wij die eischen niet vervullen, zoo wij die verwachtingen beschamen, dan barst over ons een groote grimmigheid los. Het is nog altijd als van ouds, achttien eeuwen geleden: „Wij hebben u op de fluit gespeeld, en gij hebt niet gedanst! Wij hebben u klaagliederen gezongen, en gij hebt niet geweend!“ Nooit is het goed.

Ook staat nog altijd tegenover ons diezelfde macht, waar-

meê onze Heer had te kampen: de openbare meening. Zij is niet altijd verkeerd. Dikwijls is zij de uitdrukking van een gevoel van recht en waarheid, dat wij behooren te eerbiedigen. Maar dikwijls wordt zij ook door blind vooroordeel geleid. En wee hem, die haar dan niet blindelings volgt; die waagt van haar te verschillen, en haar te braveeren! Wee hem, die zich niet schikt naar de valsche begrippen van eer en betamelijkheid, van rechtvaardigheid en deugd, die zij de ware acht! Wee hem, die afkeurt wat zij geoorloofd rekt, noch vrede heeft met de oneerlijke middelen om zich te verrijken, waarvoor zij de oogen sluit, met de slinksche streken door sommige partijen aangewend om zich de zege te verwerven, streken, wier behendigheid zij roemt; met de losbandigheid die zij althans in jeugdigen van jaren vergoëlijkt; met de dronkenschap, waarover zij lacht! Wee, die zich voor haar afgoden niet buigt, en haar slachtoffers in bescherming neemt! Hij heeft zelf haar onverbiddelijk oordeel te duchten.

En wij, wij vreezen de menschen en hun oordeel nog zoozeer. Wij geven maar toe. Wij laten ons maar meêvoeren, met den grooten machtigen stroom meê, omdat wij te traag zijn tegen den stroom op te varen. Wij laten ons heenenweder slingeren als het riet, door elken wind van meening. Daar zijn er wel, wier dapperheid door allen geroemd wordt, die ook niet sidderen zouden in de grootste gevaren, die in de hitte van het gevecht geen voetbreed zouden wijken, doch wien deze moed, deze zedelijke moed ten eenemale ontbreekt. Lafhartig en van alle zelfstandigheid

ontbloot, zien wij de menschen angstvallig naar de oogen, doen heden dit, en morgen weder iets anders, volgen allerlei tegenstrijdige beginselen, en leiden voorzeker een zeer treurig, beklagenswaardig leven!... En gij noemt u discipelen van Christus, Geliefden?

B. en Z! zoo gij inderdaad discipelen van Christus zijt, dan moet gij sterk, standvastig, dan moet gij helden worden, gelijk hij het was!

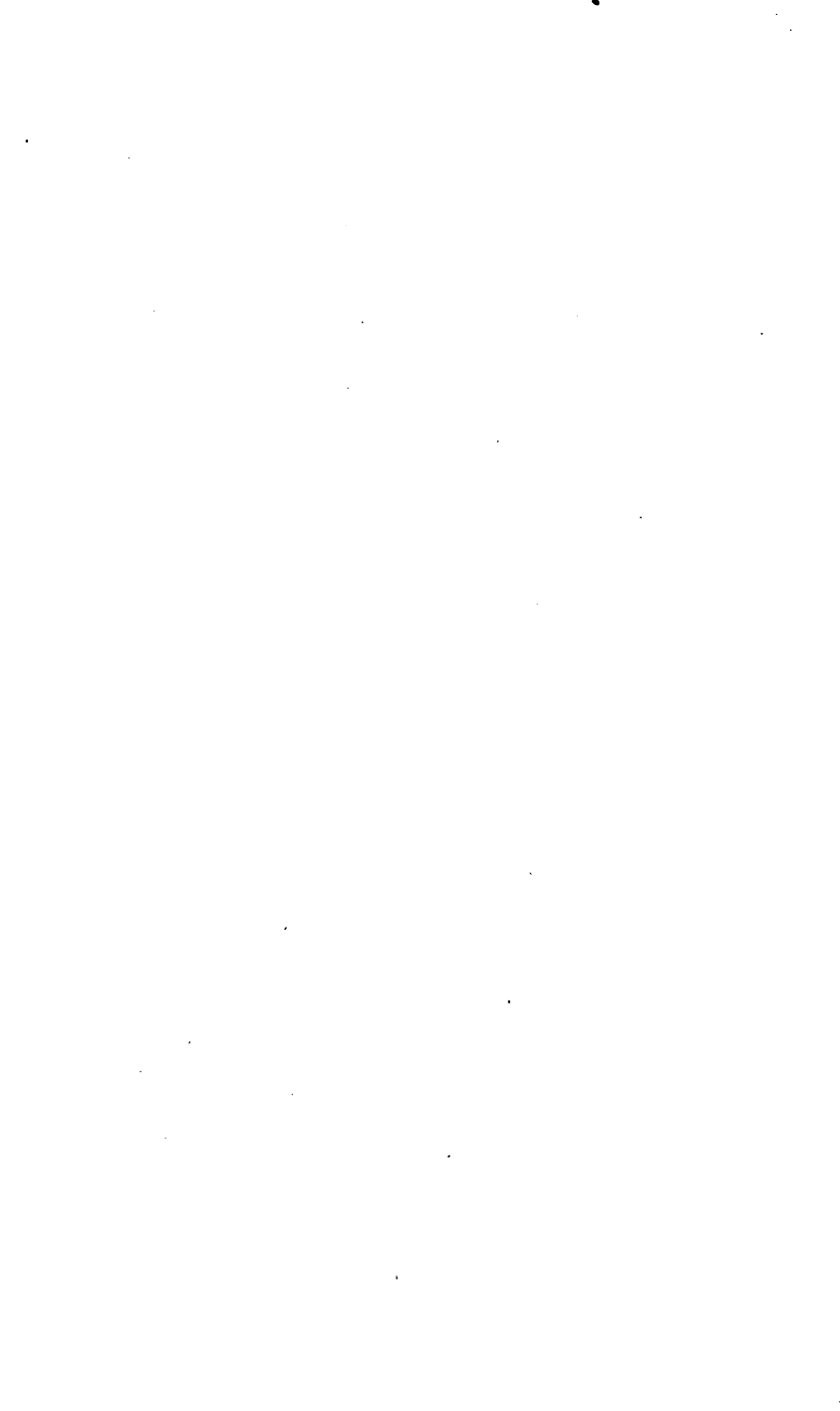
Ach, ik weet het, het is maar al te waar, dat de echte, trouwe volgers des Heeren nog zeldzaam zijn. Ik weet, dat zij, die zich oefenen om een onergerlijk geweten te hebben voor God en de menschen, en die stem des harten altijd te gehoorzamen: zij, die den oversten Leidsman zonder eenig voorbehoud navolgen, zonder gedurig omzien en hunkeren naar de wereld, zonder gedurig te begeeren dat hij hun van dit gebod ontsla en dien eisch voor hen verzachte; zij, die het gansche volle evangelie tot richtsnoer van hun leven willen maken, en zich houden aan de groote leer van vrijwillig dienen, en haastig vergeven, en vrede stichten en verzoenen, de leer van het twee-mijlen-gaan, waar één mijl gevraagd wordt, en het zegenen dergenen die vloeken, de leer der volmaakte, zelfverloochenende liefde; — ik weet, dat zij in de wereld nog slechts een kleine minderheid uitmaken, en dat er moed toe behoort, om zich bij de minderheid te scharen. Maar zijt gij christenen, en hebt gij dan den moed niet, aan de zijde eener minderheid te staan, waar uw Meester alleen stond? Den moed niet, een weinig smaadheid te dragen, waar hij een kruis heeft getorscht?

Den moed niet, te volgen; waar hij u voorging ter zege?

Waarom ontbreekt ons deze moed? Omdat ons het geloof ontbreekt van onzen Meester, het geloof dat waarheid en recht ten laatste moeten zegevieren, ook al verklaarde zich de geheele wereld daartegen. Omdat we als hij, geen vaste overtuiging bezitten van hetgeen onze roeping is, geen overtuiging, waarop al die verwachtingen en oordeelen en verzoeken der menschen zouden afstuiten, als op een ondoordringbaar schild, een wapenrusting van staal, gehard in het vuur. Omdat wij den wil van onzen hemelschen Vader over ons niet kennen, gelijk hij dien kende, niet overdachten, gelijk hij dien dertig jaren had bepeinsd. Wij zijn feilbare en in menig opzicht dwalende menschen. Ons betaamt geen overmoed, geen eigenwaan, maar bescheidenheid en ootmoed. Een dwaas alleen sluit het oor hardnekkig voor goeden raad en heilzame berisping, van die wijzer zijn dan hij. Maar zelfstandigheid is ook geen dwaze halsstarigheid, geen stijfhoofdig vasthouden van vooroordeelen en dwalingen. Zelfstandig te zijn is Gode meer te gehoorzamen dan de menschen. Zelfstandig te zijn is nimmer af te wijken, ter liefde van wien of van wat het wezen moge, van hetgeen ons geweten ons voorschrijft, van hetgeen ons de hemelsche Vader beveelt. Zelfstandig te zijn is standvastig te zijn in het goede, en waar wij de stem der verzoeking, de lokstem der zonde herkennen, neen! te durven spreken, ernstig en onverzettelijk: Neen!

B. en Z! zullen wij dat, als Jezus, vermogen, altijd vermogen, dan moeten we, ook als hij, door den heiligen

geest ons laten uitdrijven in de woestijn, dan moeten we nu en dan in de eenzaamheid gaan, en het hart op onze wegen zetten. Niet meer zoo onnadenkend en zorgeloos voortgeleefd. Het leven is er te ernstig, onze taak te gewichtig voor. De woelige, rusteloze eeuw, wier kinderen wij zijn, jaagt ons voort, en laat ons geen tijd om na te denken. Dien tijd moeten wij haar rooven, haar ontwoekeren. Daar moet veel strijds gestreden en veel gebeds gebeden zijn, voordat men een kind van Gods welbehagen kan wezen. Bedenkt dat! En hebt gij in de stille binnenkamer gewogen wat de menschen van u vragen, wat de wereld u gebiedt; werd u daar de waarheid, die gij zocht, openbaar, hebt gij de stem gehoord van den hemelschen Vader, die met het hart wordt vernomen, dan kunt gij onbevreesd den strijd des levens tegengaan. Gevoed met het merg der Schrift, gesterkt door het gebed, gedoopt met het vuur van Christus' geest, zult gij mannen zijn, mannen van staal, onoverwinnbare helden.

IV.

DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE ZONDE.

MATTHEUS XII, 28 en 29.

Doch indien ik in den geest Gods de booze geesten uitwerp, zoo is dan over u het koninkrijk van God gekomen. Of hoe kan iemand ingaan in het huis eens sterken en zijn vaten rooven, indien hij niet eerst den sterke heeft gebonden? En alsdan zal hij zijn huis berooven.

Dat woord verplaatst ons midden in de openbare werkzaamheid van den Meester, en midden in den strijd, dien hij voeren moest. Nog was hij steeds binnen de grenzen van Galilea gebleven. Daar scheen hij aanvankelijk niets anders te willen, dan den arbeid van Johannes den Dooper voort te zetten, wiens prediking van boete en bekeering en van het nabijzijnde Godsrijk was afgebroken, toen hij nog nauwelijks den voet op het galileesche grondgebied had gezet. Maar Jezus deed het in een geheel anderen geest dan de Boetgezant. „Bekeert u!“ zoo sprak hij, evenals deze, „want het koninkrijk der hemelen is gekomen.“ Maar welke geheel andere, diepere, rijkere woorden vloeiden van zijn lippen. Johannes sprak niet als de Schriftgeleerden, maar deze sprak gelijk nooit een mensch had gesproken. Daarbij, wat grooten zegen verspreidde hij om zich heen! Waar hij kwam, daar werden de zieken genezen, de duivelen uitgeworpen, en geen bedroefde verliet hem zonder troost. Weldra verbreidde zich dan ook zijn roem door het gan-

sche geweest, door heel Syrië heen. En menigmaal, als hij door de kracht van zijn geest een van die geheimzinnige kranken genezen had, wier lichaamskwalen uit een zielsziekte voortsprotten, en daarom door de Joden aan den invloed van booze geesten werden toegeschreven, vroeg men elkander, of deze niet de zoon Davids, de Messias was?

Dat geschiedde ook nu. Maar de roem van den nieuwen leeraar had den nijd van sommigen opgewekt. De leeraars van Israël, de trotsche Farizeën en verwaande Schriftgeleerden, konden niet dulden dat men van dezen jongen Nazarener met zooveel ophief sprak. Hadden zij vroeger de godsdienstige beweging door Johannes verwekt met leede oogen aangezien, in de hulde aan diens opvolger bewezen, zagen zij geen minder dreigend gevaar voor hun gezag, zoo onbeperkt tot heden. Zij volgden hem, en bespiedden zijn gangen met jaloerschen en waakzamen blik. En hun ergeris was niet gering. Deze verleider was erger dan de eerste. Hij waagde het den sabbat en het vasten te breken. Hij verklaarde zich meer dan Jona, dan Salomo, dan de tempel, het heiligdom des Heeren. Hij kondigde aan zondaars, voor eeuwig verloren, volle vergiffenis aan. Indien zulke leeringen ingang vonden, dan was het gedaan — niet met hun gezag alleen — maar met de wet en de godsdienst der vaderen. Daarom, toen het volk nu wederom zijn verbazing onverholen luchtgaf, konden zij niet meer zwijgen. Teekenen deed hij, en hij sprak met gezag, dit konden zij niet loochenen. Een groote kracht van geest waren zij niet in staat hem te ontzeggen. Maar die macht

was uit den Booze. En openlijk verklaarden zij: „Deze werpt de duivelen niet uit, dan door Beëlzebul, den Oversten der duivelen.“ Zijn macht over de booze geesten is daarom alleen zoo groot, omdat zij aan den aartsduivel zelveu is ontleend!

Met waardigheid verdedigt zich de Heer tegen deze lasterlijke aantijging. Hij weêrlegt haar in een eenvoudige gelijkenis. Een koninkrijk, een stad, een huis, waar innerlijke verdeeldheid heerscht, kunnen niet bestaan, zegt hij. „Indien de Satan den Satan uitwerpt, zoo is hij tegen zichzelf verdeeld, en zijn rijk kan niet bestaan. De listige bedrieger zal toch zoo onnoozel niet wezen, om zijn eigen gezag te ondermijnen.“ Ja, de Heer heeft nog een zegevierender weêrlegging. Ook de leerlingen der Farizeën, hun zonen naar het joodsche spraakgebruik, waren gewoon de bezetenen te genezen. Was dat ook door de macht van Beëlzebul? „Daarom, zegt hij, daarom zullen die uw rechters zijn!“ Uw logentaal wordt door uw eigen discipelen weêrlegd. „Maar indien ik in den geest Gods,“ — in den heiligen, niet in een boozen geest, — „de duivelen uitwerp, zoo is dan het koninkrijk Gods over u gekomen.“ Dat konden, dat wilden de blinden niet zien. Wisten zij dan de teekenen des hemels wel, maar niet de teekenen des tijds te onderscheiden? Hier werkte Gods heilige geest, en zij spraken van Beëlzebul's macht. Hier werd het rijk van den Satan vernietigd, verlangden zij nog grooter bewijs dat het Godsrijk gekomen, het aangename jaar des Heeren was aangebroken?

„Of hoe kan iemand,“ zoo vervolgt de Heer, hoe kan iemand „in 't huis eens sterken komen en zijn vaten ontrooven, tenzij hij eerst den sterken gebonden hebbe? En alsdan zal hij zijn huis berooven.“ De Satan is machtig, — hij ontkent dat niet, — een sterke noemt hij hem. Doch indien hij nu dezen sterke zijn vaten ontroofde, indien hij nu dezen machtige afbreuk deed, dan was dit niet een bewijs, dat hij als zijn bondgenoot optrad, maar veeleer dat hij hem zelf reeds voorlang gebonden, overwonnen, en dat hij zijn rijk had gefnuikt.

Wij volgen Jezus niet in het verdere zijner rede. Nadat hij de lastertaal zijner tegenstanders in al haar dwaasheid heeft ten-toon-gesteld, wordt zijn woord bestraffend en streng. Hij spreekt van een zonde die niet vergeven wordt, van een lastering tegen den heiligen Geest die voortspruit uit zulk een verdorvenheid des gemoeds, dat er voor haar geen genade kan wezen, noch in deze noch in de toekomstige eeuw. Adderengebroedsels noemt hij hen, die geen goede dingen konden spreken, omdat zij boos waren. Ik moet erkennen, dat deze woorden mij zeer duister zijn, en dat geen enkele van de talloze verklaringen, die men daarvan heeft gegeven, mij volkomen bevredigt. Een zonde, waarvoor, als zij betreurd en beleden wordt, geen vergiffenis zijn zou, kan ik mij niet denken. Ik laat dus deze woorden, waarvan ik niet met zekerheid zou durven zeggen, dat zij door Jezus zelf in dezen vorm gesproken zijn, liever rusten, en bepaal mij tot de gelijkenis in onzen tekst. Zij toont ons den Heer, en in hem den geest des nieuwen

Verbonds in strijd met de booze macht, die de wereld beheerscht, een strijd waardoor het Godsrijk werd gesticht.

Het kwaad is een macht in de wereld. Gij moogt het u persoonlijk voorstellen zooals de schrijvers van het nieuwe Testament, gij moogt spreken van den Satan, die rondgaat als een brieschende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden, die zijn dienaren uitzendt om de harten te verderven, het zaad van twist en tweedracht te strooien en rampzalig te maken zoovelen hij kan — of gij moogt dit alles slechts als een stoute dichterlijke beeldspraak, een persoonsverbeelding beschouwen, het bestaan van zulk een macht kunt gij niet loochenen. Een booze geest, gelijk een zuurdesem des bederfs, gist en werkt en breidt zich uit in het binnenste der menschheid. Gij begeeft u in de wereld, en aanstonds ademt gij een besmetten dampkring in. Op allerlei wijzen tracht zich die booze geest ook meester te maken van u. Zachtkens, haast ongevoelig, bij langzame, kleine teugen laat hij u drinken uit den beker van zijn zoet vergif. Hij verbergt het tusschen de bladen van een boeiend geschrift, in de schoonheden van het kunststuk dat gij bewondert, in de aangename gesprekken van bekenden en vrienden. Hij spreekt op zalvenden toon, als een leermeester, die in uw welzijn belangstelt; en in de gestalte van een engel des lichts roept hij u op, in den naam van zedelijkheid en godsdienst, om het een of ander onrecht te plegen. Daar was een tijd, toen de thans zoo diepgevallen zondaar huiverde voor het misdrijf, nu door hem gepleegd; toen deze Kaïn

niet duldde, dat iemand de hand ophief tegen zijn broeder, en gindsche Judas een verrader van zijn weldoener zou hebben gevloekt; — het was de tijd toen de Satan nog niet was binnengeslopen in hun gemoed, althans toen de booze geest der zelfzucht nog niet heerschte in hun harten. Dat verachtelijk wezen, dat u door zijn nietsbeduidendheid ergert, en, verouderd vóór zijn tijd, nu reeds van alle genot is verzadigd, schoon hij naar zijn leeftijd nog tot de jongen van jaren behoort, was eens een levenslustige jongeling, die vol hoop en niet zonder overmoed het bonte leven intrad; en gij zoudt in die lichtzinnige deern met haar armzaligen tooi de bloeiende maagd niet herkennen, die eens aller oogen tot zich trok. 't Is wederom de booze geest der verleiding, die hun zijn logenen inblies, en deze frissche bloemen in 't ontluiken verwelken deed. En wat deed hij niet verwelken? Wat verwoestte hij niet? Hij is het, die de welvaart en ontwikkeling der volken belet, den vrede der huisgezinnen verstoort, de gezondheid en den levenslust wegneemt, en vele kostbare talenten doet verloren gaan. Hij is het, die tegen ieder werk der liefde een bitteren tegenstand verwekt, de waarheid bestrijdt, en de edelste bedoelingen tracht te verijdelen. Hij is het, hij alleen, die ons waarlijk ongelukkig maakt, de bron van al onze ellende, de angel van alle smart. Wij hebben de werken van dien boozen geest voor oogen, wij zien dagelijks de droevige overwinningen die hij behaalt, de tranen die hij doet schreien; wij-zelfen voelen ons niet vrij van zijn macht, maar werden door hem meêgesleept en bedrogen meer dan eens, en wij

zouden nog willen loochenen dat hij bestaat, dat hij werkt? Wij zouden willen beweren, dat zij die hem bestreden, tegen een hersenschim kampfden? Neen, de persoonlijke duivel moge een voortbrengsel zijn der godsdienstige fantazie, zijn rijk is geen fabel, zijn macht geen bange droom der verbeelding. En als wij met aandacht de werkingen van die macht in de wereld gadeslaan, wij kunnen volkomen begrijpen hoe de volken in hun kindsheid er toe kwamen, om al die treurige verschijnselen toe te schrijven aan de heerschappij van één boosaardig wezen, dat in opstand tegen God, den scepter zwaaide over al de koninkrijken der aarde.

Tegen deze macht nu trok Jezus te velde. Zijn gansche openbare leven was een strijd tegen haar, en het genezen van die arme krankzinnigen, die aan godsdienstigen waanzin leden en door zielsangst gejaagd werden als door een onreinen geest, is slechts een gedeelte van dien grooten kamp. „Ik werp duivelen uit, heden en morgen!” kon hij zeggen. Want al wat hij deed was een uitwerpen van duivelen, een verjagen van den kwaden geest des ongeloofs, der vrees, der zonde, een afbreken van het gebouw door den Overste der wereld gesticht, een getuigenis tegen hem. Te troosten, te behouden, te zaligen, en de zielen aan de macht en het verderf der zonde te ontrukken, dat was zijn spijze van iederen dag. Hij zag den gruwel der verwoesting door den Booze aangericht, hij zag de diepten des verderfs waarin die zijn slachtoffers stortte, en bewogen van innerlijke ontferming voor de arme slaven dus gepijnigd en verdrukt,

waagde hij het zich tegen hem te verheffen, en hem uit te dagen tot een worsteling op leven en dood.

Ik zeg een worsteling „op leven en dood.“ Want de strijd, door Jezus tegen den boozen geest dezer wereld gevoerd, was een beslissende. Anderen hadden reeds vóór hem gestreden, sommigen met niet weinig moed en kracht. De godsmannen, die voor zijn aangezicht heengingen: een Mozes, een Elia, een Johannes vooral hadden aan dienzelfden kamp hun geheele leven gewijd. Maar geen hunner kon spreken zooals hij: „Indien ik in den geest Gods de duivelen uitwerp, zoo is dan het koninkrijk Gods over u gekomen.“ Want hij bestreed hem niet als Mozes door een wet en een welgeordend priesterlijk bestuur, niet als Elia met vuur en geweld, niet als Johannes met de strenge prediking van boete en onthouding: hij bestreed hem met den geest van God. Met den geest van God, dat is als God. God haat de zonde en heeft den zondaar lief. Zoo deed hij ook. Waarlijk, hij spaarde de zonde niet. Met geen minderen ijver dan een Johannes rukte hij den huichelaars het masker van 't gezicht. Met geen minder oprechtheid openbaarde hij de zonden van dit boos en afgodisch geslacht. Met geen minder verontwaardiging vervolgde hij alle geveinsdheid en logen. Daar, waar zijn voorgangers nog geen zonde ontdekt hadden, had hij die met zijn scherpen blik reeds bespeurd; en zonder eenige toegevendheid veroordeelde hij haar, al verried zij zich nog alleen door een blik, door een woord, al was ze nog niet meer dan een opwellende begeerte, een booze gedachte. Doch voor de ongelukkige slachtoffers der zonde en der ver-

leiding, was hij vriendelijk en zacht. Hun sprak hij van vergiffenis, van de liefde des Vaders. Hij noodde hen om zich aan hem te verbinden, aan hem den heilige; en hij was niet te trotsch om met hen om te gaan, hen zijn vrienden te noemen. Goeddoende ging hij het land door — en meent gij, dat hij enkel regtvaardigen weldeed? Hij was gekomen om de kranken te genezen, de melaatschen te reinigen; kranken tot wie de vermaning niet overbodig was: zondig niet meer opdat u niet wat ergers geschiede! Magdalena's, die groote zondaressen geweest waren, Zacheussen die veel met bedrog hadden ontvreemd. Die allen riep hij, en vergaderde hij, en sprak hij moed in; die allen nam hij den last van de schouders, en als de wereld, na eerst hun verderf te hebben gewerkt, steenen opnam om hen te verpletteren, zeide hij troostend tot hen: „Ik veroordeel u niet!“ Alzoo Toehoorders! alzoo wierp onze Heer de duivelen uit. Alzoo bestreed hij het rijk van den Booze. Hij liet hem het onkruid zaaien, en rukte het niet uit, maar vol geloof en hope strooide hij het goede zaad in de voren. Hij legde den reinen zuurdesem van zijn geest in de wereld, om die geheel te verzuren, te reinigen. Hij predikte slechts en deed wèl. En hij gebruikte geen andere wapenen in den hachelijken strijd, dan het onbewimpeld getuigenis der waarheid, de blijde boodschap van licht en leven en de werken eener zelfverloochenende, allen dienende, allen omvattende liefde.

De strijd was hevig en bang. De booze wereld die hij bestreed, gevoelde dat het hier haar leven gold; niet een

kleine afbreuk aan haar gebied, maar de verovering harer gansche heerschappij. Zij gaf haar kroon zoo licht niet gewonnen. Alle middelen die haar ten dienste stonden: bedreiging, list, geweld, alles wendde zij aan om de zege te behalen. De mond die zulke gevaarlijke waarheden sprak moest verstommen, de hand, die zooveel zegen verspreidde, aan een kruis moest zij genageld worden. „Doodt hem, doodt hem, den erfgenaam, en de erfenis zal onze zijn!“ Jezus intusschen verdubbelde zijn liefde. Ook deze laatste vernedering ontweek hij niet. Hij wist, dat het tarwegraan niet in de aarde valt en sterft, dan om veel vrucht te dragen. Hij wist, dat het mostaardzaad zou opwassen tot een boom. Hij wist, dat de overheden en machten dezer wereld zijn lichaam konden dooden, maar zijn geest niet uitblusschen, die machtiger was dan de hunne. Ook hij had de kosten overrekend en zijn strijdkrachten geteld. Het waren weinige zwakke, geringe, onkundige discipelen die hem omgaven, maar als zijn geest hen bezielde, zouden zij wonderen doen: den kinderkens was het geopenbaard, den wijzen en verstandigen niet. Zoodra hij niet meer wandelde op aarde zou zijn werk worden voortgezet. Door de prediking en het werk der liefde had hij een koninkrijk gesticht, een nieuw verbond, waaraan allen die de waarheid liefhadden zich zouden aansluiten, en dat dagelijks zou winnen aan uitgebreidheid en kracht. Hij zou niet alleen blijven, maar van oosten en westen zouden zij komen, door zijn allesverzakende liefde getrokken, zich scharen om hem heen, en in eenigheid des geestes het rijk des Satans bestrijden gelijk

hij. In dit vertrouwen streed en leefde en stierf hij. Hij wist dat hij niet verstrooide maar vergaderde, dat hij met iedere overwinning door hemzelve behaald, strijders aanwierf voor de legerbenden Gods, die aangegord met de wapenrusting des geloofs en der liefde, achter hem zouden kampen en zegevieren. En nu reeds kondigt hij dit zijnen vijanden aan. „Ziet toe, gij werkers der ongerechtigheid, gij kinderen des duivels, uw rijk spoedt ten einde, uw zetel wankelt, uw nederlaag is nabij: het koninkrijk Gods is reeds over u gekomen, want in den geest van God werp ik de duivelen uit!“

De zege door Jezus op het rijk des Satans bevochten was een beslissende. Van den slag dien hij het toebracht heeft het rijk der boosheid en der zelfzucht zich niet weêr hersteld. Het wordt steeds kleiner en zwakker. Maar het staat nog. Het heeft zijn toppunt bereikt toen het zijn grootsten vijand doodde, maar niet met één slag wordt het vernietigd, en vele eeuwen zijn er noodig om aan de heerschappij des kwaads voor goed een einde te maken. Daarom moet de strijd door Jezus gevoerd, nog altoos worden voortgezet, en roept hij u op om deel te nemen aan dien krijg. Zijt gij bereid? Ik vertrouw dat gij het zijt. Ik stel mij voor dat gij de treurige gevolgen der zonde en der dwaling om u heen hebt gezien, dat gij brandt van heilig verlangen om haar de overwinning te betwisten, dat gij van verontwaardiging gloeit over het onrecht dat gij ziet plegen, dat gij niet onverschillig kunt blijven bij zooveel huichelarij en laagheid en bedrog en geweld, bij zooveel hartstocht en

eigenbaat als gij aanschouwt in de wereld. Gij kunt dat alles niet aanzien en zwijgen. Oordeelen moet gij, en veroordeelen wat uit zulk een onreinen geest is geboren... En gij meent dat dit nu genoeg is?.. Geliefden! vergeet niet, van hoedanigen geest gij zijt. Den discipelen van Christus past geen Eliasijver en geen Johannesstrengheid: behouden, niet verderven, niet veroordeelen maar verzoenen is hun taak. Uw Heer verlangt niet van u, dat gij als boetgezanten zult uitgaan in de wereld, nog veel minder, dat gij door stoffelijke middelen, door dwang en geweld, door aanklachten en verwijtingen, door uitsluiting, onverdraagzaamheid en vervolging, het kwaad zult pogen uit te roeien, en alzoo de machten der duisternis met haar eigen wapenen zult bestrijden. De duivelen van onkunde en zelfzucht, van wereldzin en wuftheid moeten nog immer worden uitgeworpen in den geest van God. De geest van God nu is de geest des vredes en der waarheid en der liefde. Werkt in dien geest. Spreekt in dien geest. Weest vervuld met dien geest. Toont zonder ophouden uw belanglooze, nederige, dienende liefde, en opent zoo langzamerhand de gemoederen van hen, die door het een of andere vooroordeel van u afkeerig zijn. Belijdt de waarheid. Spreekt uw overtuiging uit, onbeschroomd en met mannelijke vastheid, maar ook zonder dweepzielen ijver en kleingeloovig ongeduld. Door haar eigen glans moet de waarheid schitteren, door haar innerlijke kracht moet uw overtuiging de harten veroveren. Stort door de helderheid uws geestes, door de verhevene kalmte die uw gemoed vervult, een ongekenden vrede uit in

het binnenste van hen, die door hartstochten bewogen, door twijfelingen geslingerd worden, of door allerlei bijgeloovigheden en vreeze verbijsterd zijn. Dan heeft het wellicht den schijn, of gij een verbond hebt gesloten met de booze macht die de wereld regeert, of gij vrede met haar hebt, omdat gij niet tegen haar ijvert met veelheid van woorden en met groot gedruisch. Maar gij zult haar des te beter overwinnen, en gij zult het rijk van God, de heerschappij van licht en liefde doen komen. In tijden van bijgeloof meende men, dat het aanroepen van des Heeren naam of het maken van het teeken des kruises genoeg was, om den Satan aanstonds te verdrijven. Maar dit is zeker, dat het genoeg is den heiligen geest, die in Jezus leefde, eenvoudig te verbreiden, om dwaling en zonde van-zelf te doen wijken. Waar dit licht zijn stralen werpt, daar verdwijnen deze booze geesten, onmerkbaar, maar zeker. Zij worden niet verjaagd. Zij worden niet gedood. Zij zijn niet meer.

Doch voordat gij u aangordt tot dien heiligen strijd, vergeet niet, wat de Heer u leert in het tweede deel van mijn tekst. „Hoe kan iemand, vraagt hij, in het huis van een sterke komen en zijn vaten ontrooven, tenzij hij eerst den sterke gebonden hebbe?“ „Dan eerst,“ zegt hij, „zal hij zijn huis berooven.“ De bedoeling dezer beeldspraak is duidelijk, mijne Hoorders! Beschuldigen hem de boosaardige Schriftgeleerden, dat hij in verbond met den Booze diens werken vernietigt, de Heer durft het tegendeel verzekeren. Om het huis van dezen sterke te berooven had hij

hem eerst gebonden; om de macht der zonde in de wereld te breken, had hij haar eerst voor zichzelf overwonnen. Die openbare strijd, dien hij nu eerst onlangs was begonnen te voeren, was voorafgegaan door een jarenlange worsteling in de stilte der ouderlijke woning en in de eenzaamheid der woestijn. Daar hadden ook hem tallooze verzoeken bestormd, zoete stemmen der verleiding, droomen van aard-sche grootheid en heerschappij, hem voorgespiegeld door de eischen van een zinnelijk volk. Als hij de menschen om zich heen boven alles zag zoeken naar welvaart en brood, als hij het boos en afgodisch geslacht naar teekenen hoorde vragen, als hij zijn natie zag dweepen met het denkbeeld om al de koninkrijken der aarde aan haar voeten te zien, dan fluisterde de booze wereld hem toe: Verwerf u tot dezen prijs de hulde van uw volk, vlei hun vooroordeelen, bevredig hun aardschgezinde wenschen, verbaas hen door uw schitterende gaven, spaar hun zonden! Maar altijd had hij gesproken: Ga weg, Satan! gij zijt mij een aanstoot! Nooit had hij een knie voor den verzoeker gebogen. Nooit had hij den onreinen geest des tijds toegelaten eenige macht te oefenen over zijn gemoed. Een andere stem hoorde hij in zijn binnenste, de stem van zijn hemelschen Vader, en die gaf hij gehoor. Daarom voelde hij zich nu zoo sterk. Dat was het geheim zijner macht. Overwinnaar in zijn eigen strijd, kon hij nu ook anderen verdedigen en aan de klauwen van den vijand ontrukken. Kalm en onverschrokken begaf hij zich nu op diens eigen gebied, in het midden van de dienaars der zonde, om haar te berooven van alles wat

haar nu nog behoorde; hij was onkwetsbaar, de sterke lag gebonden aan zijn voeten en niets kon hem deren.

Broeders en Zusters! de macht des kwaads is niet gering te achten, en wee hem, die haar niet welgewapend tegen-treedt! Zij heeft haar bondgenooten overal. Talloos zijn haar listen en' fijnberekend haar overleggingen. Ach! hoe voelen wij ons dikwijls beklemd door de overmacht der zonde om ons heen. Aan alle zijden stuiten wij op laagheden, hartstochten, bekrompenheid en zelfzucht. De eene zonde reikt de andere de hand. Hoe zouden wij iets tegen zulk een bondgenootschap vermogen? Of, indien wij het gewaagd hebben, indien wij zijn uitgetogen met wakkeren ijver, hoe weinig brachten wij tweeg! Wij bemantelden de waarheid niet, wij riepen, wij getuigden, wij vermaanden, maar onze zwakke stem ging in het gedruisch der wereld verloren, en alles vervolgde zijn loop. Doch geen wonder dat wij machteloos waren! Wij hadden den sterke niet gebonden, en toen wij poogden hem zijn vaten te ontrooven, dreef hij ons uit. Wij hadden de zonde in ons eigen hart nog niet overwonnen, en in dwazen overmoed poogden wij haar bij anderen te bestrijden. De Satan werpt den Satan niet uit!

Voorzeker! als wij ijveren tegen de zonde der wereld, en klagen over het zedebederf om ons heen, dan bemerken wij in onze verblindings niet altijd, dat wijzelven nog in menig opzicht door de wereld beheerscht worden en door het bederf zijn aangetast. Maar verwacht niet, dat uw naasten het niet opmerkt. Gij hebt een scherp blik voor zijn zwakheden, maar hij ook voor de uwe, en hij glimlacht

over uw heilige verontwaardiging. Uw zonde is misschien een andere dan de zijne, maar hij oordeelt, dat als gij recht hebt om uw gebreken niet af te leggen, hij ook aan zijn harts-tochten mag toegeven. De vermaning aan uw ongehoorzaamen zoon, aan uw lichtzinnige dochter, was ernstig en welgemeend. Wellicht zou ze ook niet zonder vrucht zijn gebléven, indien ze maar niet kort daarna bemerkt hadden, dat ook gij nog niet met de zonde hebt gebroken, en zelf door een onreine begeerte wordt beheerscht. Streng was uw berisping voor den oneerlijken dienaar; maar hij merkte op, dat gij in uw handel en bedrijf niet altijd zoo streng zijt voor uzelf, en een klein bedrog niet ongeoorloofd acht; was het vreemd, dat hij niet kon inzien waarom hij zoo groot onrecht had gedaan? En noemt gij het onbillijk, als men uw boetprediking afwijst met de woorden: Medicijnmeester, genees uzelf! — een verwijt zoo volkomen verdiend!

„Niemand kan in het huis van een sterke komen en diens vaten ontrooven, tenzij dat hij eerst den sterke gebonden hebbe.” Niemand kan een medestrijder van Christus worden, tenzij dat hij eerst als zijn Heer, onder veel vasten en bidden, dat wil zeggen onder veel zelfverloochening en stille gemeenschapsoefening met God, zijn eigen strijd gestreden, en den onreinen geest der zelfzucht heeft uitgedreven uit zijn hart. O, ik weet het, wij zijn niet tot zulk een trap van zedelijke volmaaktheid gestegen als hij. Onze is niet die reinheid des harten, die hem aan de spits der menschheid verhief. Zwakken zijn wij, veelszins geërgerd, en voor menige verzoeking bezwéken, en zwak zullen wij

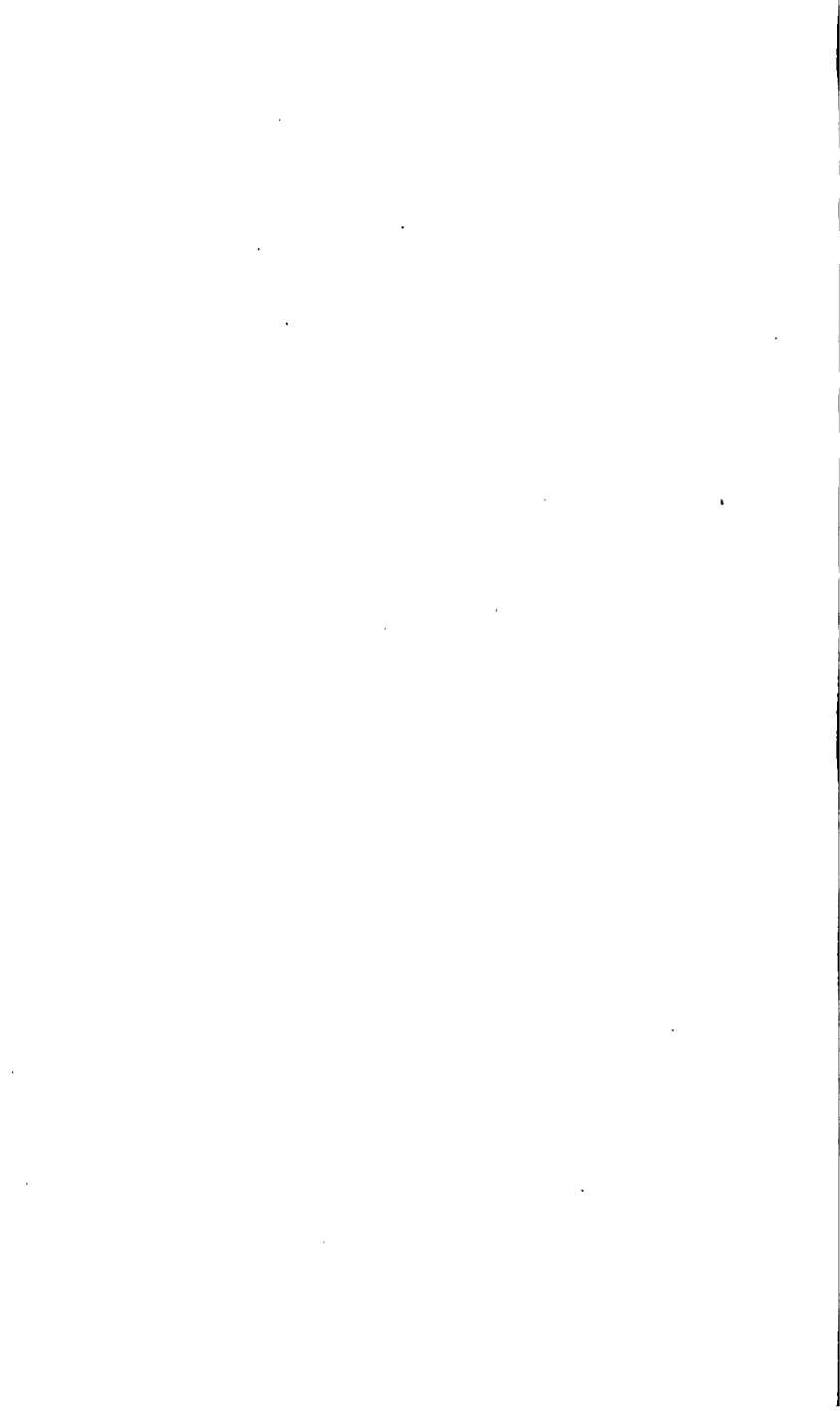
wel blijven, struikelen zullen wij zoolang wij wandelen hier op aarde. Doch was ook een Petrus, de man van steen, niet zwak? Werd ook de moedige, de groote Paulus niet menigmaal geërgerd? En indien wij voor het Godsrijk maar een tiende deel verrichten van hetgeen zij gedaan hebben, ons leven is niet ijdel geweest. Moest men zonder zonde wezen om het rijk des kwaads te bestrijden, het koninkrijk Gods, het heilig rijk van vrede en liefde zou een koning hebben, maar geen burgers, een hoofd, maar geen leden. Indien wij het werk onzer eigen heiligmaking slechts niet vergeten! Indien wij de liefde tot de zonde maar afleggen, en nog gestrenger, nog waakzamer voor onszelfen zijn, dan voor de zonde der wereld. Indien het ook bij ons maar wordt als bij Paulus: Het kwade dat ik niet wil, doe ik. Hij die zichzelf niet spaart heeft recht, om het kwaad dat hem omringt niet te sparen, maar hij ook alleen. Indien — en dat is het meeste — indien Christus met zijn machtig woord den onreinen geest die nog in ons hart was, maar heeft uitgeworpen, en hijzelf in ons leeft; indien de geest van God die hem vervulde, de geest van waarheid, heiligheid, zachtmoedigheid, de geest die duivelen uitwerpt en de wereld overwint, slechts in ons binnenste woont, dat is genoeg, maar dat is noodig. Alleen op deze voorwaarde kunnen wij deelgenooten worden van dat groote verbond, dat de Heer in zijn bloed heeft gesticht. En wij mogen ons wel steeds meer doordringen — wij die het zout der aarde moeten wezen, wij van wie zulk een heiligende en vernieuwende kracht moet uitgaan — wij mogen ons wel door-

dringen van dat diepzinnige woord: „ Voorwaar, voorwaar, tenzij dat iemand geboren worde uit water en geest, hij kan het koninkrijk Gods niet zien!“

Doch wanneer deze geest in ons woont, dan hebben wij ook niets te vreezen, Geliefden! Dan is de sterke gebonden. Dan zijn wij zwak, en nochtans machtig, klein, en nochtans groot, beschroomd, en nochtans vol moed. Dan wagen wij ons in het midden der wereld, en zij heeft geen macht over ons. Wij nemen slangen in de hand, en zetten den gifbeker aan de lippen, maar blijven ongedeerd. Ook de duivelen zijn ons onderworpen in Jezus' naam, de boosheid haat maar vreest ons. Hoe machtig, hoe talrijk, hoe welgeoefend haar legioenen ook zijn, wij weten ons door een hemelsch heirleger beschermd, en wij houden niet op haar met den geest van God te bestrijden; te bestrijden in deze overtuiging, in dit wereldverwinnend geloof: „ Die in ons woont is meer, dan de geest die de wereld vervult!“

Maar bovenal, Geliefden! laat ons een zijn, en slaan wij de handen in elkander. Als het vaderland in gevaar is en het vijandelijk leger de grenzen bedreigt, dan zwijgt de burger twist stil, de partijschappen staken hun strijd, de bijzondere veeten worden gesmoord: al de burgers des lands voelen zich zonen van één volk, en spannen samen om den gemeenschappelijken vijand te weêrstaan. Christenen! zal het bij ons anders wezen? Zal de treurige verdeeldheid, die broeders vaneenscheurt, de heerschappij des kwaads versterken, en iedere poging verlammen die men aanwendt om het rijk der waarheid en des vredes te stichten? Een ko-

ninkrijk dat tegen zichzelf verdeeld is kan niet bestaan. O! leggen wij dan ook alle vooroordeelen af, staken wij, niet den heilzamen strijd over de hoogste belangen der menschheid, die worsteling waaruit de waarheid geboren wordt, maar alle onvruchtbaar twisten over menschelijke leerbegrippen en stelsels, al dat aanklagen, verdachtmaken en verdoemen vooral, van hen die anders gevoelen dan wij. Als uw overtuiging wordt aangevallen, verdedigt haar; is de verdediging vruchteloos, pleit voor haar; is pleiten niet voldoende, strijdt voor haar met al de krachten van uw geest; maar uw verdediging zij eerlijk, uw pleit waardig, uw strijd worde gevoerd met de wapenen des lichts. Nooit dale hij af tot nietig gebeuzel over vormen en termen en namen, over datgene waartoe onze tijd te kostbaar, ons leven te kort, onze gaven te heerlijk zijn. Wij, discipelen van Christus, hebben iets beters te doen en zijn geroepen tot een veel gewichtiger kamp: wij hebben een vijand, dien wij allen haten, die ons allen bedreigt, de macht der zelfzucht en der zonde, wij hebben één belang: dat zijn rijk vernietigd worde. Werken wij samen tot dit heerlijk doel. En als de vijand komt met zijn listen en logenen, hij vinde ons, hoe wij ook in gaven, en richting, en denkwijzen verschillen, allen één van geest.

V.

DE NIEUWE GEEST EEN ALLESDOOR- DRINGENDE KRACHT.

LUKAS XIII, 20 en 21.

Weder zeide hij: Waarmede zal ik het Rijk van God vergelijken? Het is gelijk aan een zuurdesem, welken een vrouw nam en verborg in drie maten tarwemeel, totdat het geheel verzuurd was.

Wat mij in de woorden van Jezus altijd zoo opmerkelijk voorkomt, mijne Hoorders! dat is de vereeniging van de hoogste verheffing met de gezondste werkelijkheid, een wijzen op het reinste ideaal, zonder ooit te vergeten hetgeen bestaat en bestaan kan. Ik bedoel dit. Jezus heeft zich nooit in ijdele bespiegeling verloren. Nooit heeft hij het onmogelijke gewild. Hij heeft de hoogste eischen en de stoutste verwachtingen uitgesproken, maar hij heeft niets gevorderd, wat met het wezen van den mensch in strijd, niets gehoopt, wat onredelijk is. Leert hij, dat de volmaakte liefde, naar het voorbeeld van den hemelschen Vader, de weg tot het ware geluk is, dan openbaart hij eenvoudig, wat hijzelf heeft ondervonden, en beoordeelt ieder menschenhart naar het zijne. Verzekert hij, dat de ware aanbidders den Vader in geest en in waarheid aanbidden, dan spreekt hij van een aanbedding die dagelijks opwelde uit zijn eigen vroom gemoed. Een openbaring was zijn woord in den vollen zin, een openbaring van hetgeen er in zijn binnenste omging,

van hetgeen hijzelf ervaren had, van hetgeen hij — naar de uitdrukking van een der evangeliën — den Vader zag doen, van hetgeen hij had waargenomen met één woord, niet slechts oppervlakkig en uiterlijk waargenomen, maar beschouwd met dien helderen blik, die de diepten doorzocht en tot het wezen doordrong.

Ook ging hij altoos uit van het denkbeeld, dat God een God van orde en niet van willekeur is, en dat Hij op het geestelijk gebied evenzeer wetten gesteld heeft, als het stofelijke door Hem aan wijze en onveranderlijke wetten gebonden is. Als hij zijn beelden en gelijkenissen ontleent aan de natuur, dan heeft dat niet slechts ten doel, om zich voor zijn hoorders verstaanbaar te maken, maar dan is dat ook en vooral, omdat hij tusschen de wetten die de stof regeeren, en de wetten waaraan de geest moest gehoorzamen, een innige verwantschap had ontdekt. Evenals het zaad slechts op den goeden, wèltoebereiden grond wortelschieten en opwassen kan, en daar zelfs niet overal een even rijken oogst geeft; terwijl het bij den weg verloren gaat, op den steengrond ontkiemt doch ras verdort, en tusschen de doornen verstikt; zoo kon ook het woord der prediking geen vruchten van bekeering en heilig leven voortbrengen, indien het geen harten vond, voor de waarheid geopend, niet wuft en lichtzinnig, met geen zorgen en onreine begeerten vervuld. Evenmin als een goede boom kwade vruchten, en een kwade boom goede vruchten kan dragen, evenmin als men vijgen leest van distelen of druiven van doornen, evenmin kon men waarlijk goede werken verwachten van menschen wier hart

aan de zonde gehecht, of booze daden van hen wier innerlijk door hooger geest was geheiligd.

Wat ik daar gezegd heb is vooral van toepassing op onze gelijkenis en op degene, die haar onmiddellijk voorafgaat, en kan strekken om haar schoonheid beter te waardeeren. Algemeen en zeer levendig was destijds onder Israël de verwachting, dat het Godsrijk weldra zou worden gesticht. En als er van het Godsrijk sprake was, dan vierden de Joden van die dagen den vrijen teugel aan hun fantazie. Plot-seling, onder geweldige teekenen en hevige natuurverschijnselen zou het gegrondvest worden, laat mij liever zeggen, zou het op een wenk van Gods almacht nedervallen uit den hemel, en dan tegelijk als door een tooverslag de gansche aarde bedekken. Ook Jezus had een groot vertrouwen op de toekomst. Heerlijk zijn de uitzichten, die hij in deze twee parabelen opent, omtrent de uitbreiding van dat geestelijk Rijk, waarvan hij de grondlegger en de koning was. Klein als een mostaardzaad, kleiner dan al de zaden van den hof, zou het hooger opwassen dan al de moeskruiden, en een boom worden in welks takken de vogelen nestelden. Een zuurdesem gelijk, was het bestemd om het gansche deeg te verzuren, de geheele wereld te heiligen. En echter, welk een hemelsbreed verschil tusschen die profetiën en de dweepzieke droomen zijner tijdgenooten. Niet op eens zou het rijk door hem gesticht die groote uitbreiding erlangen, dien vollen wasdom bereiken. Gelijk de landman geduldig wacht, tot het zaad, dat hij in de voren geworpen heeft, ontkiemd is, de spruit een halm is geworden, en de air zich met ko-

ren gevuld heeft, zoo moest ook het zaad des woords zijn tijd hebben om te ontspruiten, en die maaien wilde, terwijl er nog werd gezaaid, zou zich bitter teleurgesteld zien. Langzaam groeit het mostaardzaad op tot een breedgetakten boom, en langzaam zou ook het nieuwe verbond des geestes zich ontwikkelen. Van lieverlede werden drie maten meel van den zuurdesem doortrokken, alzoo zou ook de nieuwe geest geleidelijk voortgaan in de wereld, zonder geweld, zonder schokken, vanzelf, en door de inwendige kracht, dien God aan den geest heeft geschonken.

Trouwens, het Godsrijk waarvan Jezus sprak, en waarvan hij voorspelde, dat het niet eensklaps komen, maar zich ontwikkelen zou door een langzamen groei — dat Godsrijk was geheel iets anders dan het hemelsch koninkrijk waarvan zijn landgenooten dweepten. Ook dat kan de gelijkenis van den zuurdesem bewijzen. Zij verspreidt een helder licht over hetgeen Jezus eigenlijk bedoelde, en is ook in dat opzicht onze ernstige overpeinzing dubbel waard.

Al te veel stelt men gewoonlijk het Christendom en de wereld tegenover elkander als twee vijandige machten. Men spreekt van christelijk en wereldsch, in denzelfden zin als men spreken zou van goed en boos, heilig en onrein, godsdienstig en ongeloovig. Men meent dat deze twee bestemd zijn elkander onverzoenlijk en hardnekkig te bestrijden, tot dat een van beide: het Christendom, de andere geheel aan zich onderworpen heeft, en zonder eenige beperking overheerscht. Niets is verkeerder, mijne Hoorders! niets ver-

derfelijker. Niets heeft de christelijke godsdienst meer benadeeld in de schatting van velen, niets den voortgang van het Godsrijk meer belemmerd dan deze onjuiste meening, die men in alle deelen der Christenheid, in alle kerkgenootschappen, bij Roomschen en Hervormden aantreft.

Voorzeker, tegen de zonde voert het Evangelie, voert Jezus en voeren met hem de zijnen, een onverzoenlijken strijd. Geen gemeenschap tusschen Christus en Belial. Geen verbond tusschen waarheid en logen. Geen vrede tusschen hetgeen den mensch tot het hoogste verheft, en hetgeen hem beneden de dieren vernedert. Maar de zonde en de wereld zijn niet eenzelve. De zonde beheerscht de wereld — voor een deel. Voor een deel is ook in de wereld een verlangen naar het goede, een dorsten naar den levenden God, ligt ook in haar schoot de kiem eener hooger ontwikkeling. De verhouding tusschen Christendom en wereld moet dus een geheel andere zijn, dan tusschen Christendom en zonde. Hier geen vijandschap maar vereeniging, de innigst mogelijke vereeniging. Geen overheersching, maar doordringing. Geen uiterlijke maar innerlijke macht. Niet om de wereld te onderdrukken, haar alle vrijheid te ontnemen, al wat in haar leeft en zich beweegt op geestelijk gebied te dooden, te verstikken, is het Godsrijk gekomen, de christelijke godsdienst gegeven, maar om haar met een nieuwen geest te vervullen en te heiligen. Gelijk een zuurdesem is het koninkrijk Gods, gelegd in drie maten meels, om die te doen rijzen en gisten en geheel en al te verzuren.

Want wat is dat Godsrijk? Een rijk in den letterlijken

zin van het woord, een nieuwe priesterregering in de plaats van de oude, gelijk die van Kajafas en Hannas te Jeruzalem, gelijk die van den patriarch van Konstantinopel of den bisschop van Rome, en waaraan, gelijk aan de middeneeuwsche katholieke Kerk al de koninkrijken der christenheid onderworpen zijn? Een nieuwe sekte, door vaste regelen bestuurd en aan een bepaalde leefwijs gebonden; een broederschap van heiligen en volmaakten, zich afscheidende van de wereld, niet deelende in haar werken en streven, met andere belangen, andere verwachtingen, andere inzichten dan die der menschheid in het algemeen; gelijk de sekte der Esseën bij de Joden, en de eerste christengemeente te Jeruzalem, of gelijk het genootschap der doopsgezinde vrienden voorheen in ons vaderland, de kwakers in Engeland, de broedergemeente in Duitschland getracht hebben te verwezenlijken? Een nieuwe godsdienstvorm, een kerk, met naauwkeurig omschreven leerstellingen, eigenaardige eeredienst, kanons en wetten en welgeordend bestuur? Niets van dat alles, Toehoorders! Het koninkrijk Gods, gelijk Jezus dat gewild heeft, is een innerlijke gemeenschap, een vrije samenwerking, een verbond der harten, uitgaande van zijn levens- en wereldbeschouwing en bestuurd door zijn geest. Het is zelf zijn geest, zooals hij dien heeft uitgesproken in een machtig woord en getoond in een goddelijk leven; zijn geest, dien hij meêdeelde aan de twaalven en aan velen met hen; die hen bezielde, hen aandreef tot onvermoeiden arbeid, hun kracht gaf om moedig de waarheid te belijden in weerwil van vervolging en smaad, en door mid-

del hunner prediking zich straks verbreidde in steeds wijder kring, en alles vernieuwde en herschiep. Geen vorm dus, die aan alles wordt aangepast, geen inrichting, waarin alles met geweld wordt gewrongen, geen schoon vernis, dat over alles wordt uitgegoten, maar een levensbeginsel, dat een nieuwe orde van zaken in het aanzijn roept. En als de Heer Gods koninkrijk vergelijkt bij een zuurdesem, welken een vrouw neemt en verbergt in drie maten meels, totdat het gansche deeg verzuurd is, dan bedoelt hij dit, niets minder dan dit: De geest door mij in woorden en werken, in leven en sterven geopenbaard, moet de gansche wereld en al wat in haar is doortrekken, de godsdienst niet alleen, maar godsdienst en staat, wetenschap en kunst, maatschappelijk en huiselijk leven doorzuiveren, heiligen, verhoogen.

De geest van Jezus moet de Godsdienst zuiveren. Zuiveren van alle bijgeloof en bekopenheid, van alle heidensche overblijfsels en joodsche gebruiken, van alle vreeze, die de harten beklemt en beangst en sidderen doet voor de toekomst of voor de spoken eener ontstelde verbeelding, van alle dweepzucht en uitsluiting, van alle schijnheiligheid en huichelarij; en haar tot dat kinderlijk vertrouwen, dat geloof des harten maken, dat in alles, in lief en leed, in datgene waarvan wij het doel doorgronden, en datgene wat wij niet bij machte zijn te begrijpen, de liefderijke bestiering van den hemelschen Vader doet zien, in wiens hand wij ons gehoorzaam en gewillig, geheel en zonder voorbehoud geven; haar tot die aanbidding in geest en in waarheid verheffen, die opwelt uit de diepten des gemoeds, die in geen kerkgebaar

en lippengeprevel bestaat, maar een tegelijk eerbiedig en vrijmoedig omgaan is met God, een ademen in des Vaders gemeenschap.

Ook de Staat moet den invloed van Christus' geest onder vinden. Men spreekt veel van een christelijken staat, en bedoelt dan gewoonlijk een staat, waarin de een of andere godsdienstvorm, dien men den christelijken bij uitnemendheid acht, voor den heerschenden verklaard wordt; en waar dan ook de belijders van deze bijzondere godsdienst boven die van andere godsdiensten allerlei voorrechten genieten. De waarachtig christelijke staat is iets anders, is niet zulk een bekrompen, geestdoodende, heidensche inrichting, die pronken wil met den christelijken naam. De staat, doordrongen met Jezus' geest zal de vrijheid der godsdienst eerbiedigen, en hoewel hij vordert dat den keizer gegeven worde wat hem toekomt, zelf Gode geven wat aan God behoort; zal alle burgers gelijkstellen voor de wet, aller rechten handhaven, alle hinderpalen, die de vrije en volkomene ontwikkeling in het stoffelijke en geestelijke belemmeren, opheffen; alle slavenboeien verbrijzelen; zonder zelf zich tot zedemeester op te werpen, nochtans niets wat onzedelijk is wet tigen; de lasten der burgers verlichten, en die alleen doen dragen door hen die ze dragen kunnen, schoon hij dezelfde voordeelen aan allen verzekert; een valsche glorie opofferen aan de zegeningen van den vrede, maar nooit aan den vrede het recht; de misdaad bestraffen, maar den misdadiger nog trachten te redden; boven alles den vreemdeling en den arme en den zwakke beschermen, en, omdat vrijheid en orde beide

de grondbeginselen zijn van het Godsrijk, onafgebroken streven naar een innig verbond tusschen deze twee.

De Wetenschap moet zich door den geest van Jezus laten leiden. Beteekent dit, dat zij zich van te voren de uitkomsten van haar onderzoek moet laten voorschrijven door priesters of godgeleerden, door een kerkelijk bestuur of door een kerkelijk stelsel, of dat ze omtrent natuur en wereld niets anders mag leeren, dan hetgeen de apostelen van Jezus of zelfs de oude Israëlieten daarvan dachten? Gij gevoelt, mijne Hoorders! dat zoo iets niet een heiligen, maar een dooden der wetenschap zijn zou. Christelijke wetenschap, dat is die wetenschap, die waarheidszin aan waarheidsliefde paart; die bescheidenlijk de werken Gods onderzoekt, en geen wetten stelt, maar wetten opspoort, wetten door Gods wijsheid gesteld, en ons in natuur en geschiedenis en menschenwereld geopenbaard; die niet overmoedig haar oordeel wil spreken over datgene wat den mensch niet gegeven is te weten, noch den voet wil zetten op een gebied waar zij niet behoort, maar ootmoedig haar grenzen erkent; doch die zich ook, in haar brandenden kennisdorst door niets of niemand, door smaad noch spot noch bedreiging weêrhouden laat om te zoeken, te zoeken of zij het ook vinden mocht.

En gelijk de wetenschap zoo moet ook de Kunst door den geest van Jezus verhoogd worden. Ook haar gebied willen wij niet beperken. Ook haar niet dwingen, haar krachten uitsluitend aan de verheerlijking der godsdienst of wat men godsdienst waant, aan de behandeling van zoogenaamde ge-

wijde onderwerpen te besteden. „Alles is uwe!“ dat geldt ook van haar. De geheele wereld staat haar open. Doch ook van haar geldt dat andere: „Gij zijt van Christus, en Christus is van God.“ Indien haar priesters dit bedenken, zij zullen er naar streven om ons al wat schoon is, maar ook alleen wat schoon, wat waarlijk schoon is te vertolken. Zij zullen versmaden, om door hun tonen of beelden of voorstellingen of geschriften de zinnelijkheid te streelen, en de lagere hartstochten in onzen boezem op te wekken. In waarheid priesters ook zij, zullen zij door de gewrochten hunner hand of huns geestes, tot datgene wat in ons het hoogste, het edelste, tot dat wat goddelijk in ons is willen spreken, ons roeren, ons beschamen, ons opheffen boven het stof der aarde en de nietigheden van het dagelijksch leven, ons troosten van onze smarten, ons voor alles wat liefelijk is en welluidt in vurige geestdrift doen ontbranden.

Tot zooverre stemt gij allen misschien met mij in. Gij wenscht als ik, dat godsdienst en staat, dat wetenschap en kunst alzoo de machtige werking van den geest des nieuwen Verbonds ondervonden. Maar het maatschappelijk, het huiselijk leven... dat geldt u van nabij... en als ik nu beweer, dat de geest des Heeren, de zuurdesem des Koninkrijks ook daar moet doordringen, dan vrees ik een ernstige tegenspraak van niet weinigen uwer te zullen vernemen. Tot op een zekere hoogte, neen, zult gij ook dit niet loochenen. De goede, reine geest van Jezus moet heerschen in ons huis, de geest des vredes en der bescheidenheid, der blijmoedigheid en dankbaarheid, der zelfverloochenende lief-

de. Daar moet men niet bekommerd zijn over vele dingen, maar met een vrolijken geest arbeiden, zorgen, dienen, en alles dienstbaar maken aan de vorming van het binnenste, aan de bevordering van het hooger leven in ons, in elkander, in onze broeders en zusters, in onze kinderen, 't geen het ééne noodige is. Daar vooral waar de banden des bloeds ons vereenigen moeten dat banden van waarachtige liefde worden, eener liefde, die veel verdraagt, veel bedekt, veel vergeeft, veel ten offer brengt. Ja, ook buiten onze woning, in ons verkeer met onze vrienden, met vreemden, met vijanden zelfs, mag ons geen andere gezindheid bezielen, dan die onzen Meester bewoog; moeten wij zachtmoedig en voorkomend, dienstvaardig en belangeloos, behulpzaam en weldadig, weldadig zelfs jegens onbekenden, behulpzaam en vergevensgezind zijn jegens hen zelfs, die ons haten. Gij stemt dit toe. Velen achten deze dingen te zwaar, deze eischen te moeilijk, gij niet. Gij, hoewel ze u niet licht vallen, zijt er toe bereid, voelt er u in geweten verplicht toe... Maar verder?... „Verder kan men ook niet gaan,“ roept gij uit, „het Evangelie des Koninkrijks ook te willen toepassen op andere verhoudingen der maatschappij, op het verschil van standen bijvoorbeeld, op ons bedrijf, waarlijk! dat kan niet. Te vorderen, dat wij allen als onze gelijken beschouwen, en als onze gelijken behandelen; dat wij in onzen koophandel en in onze nijverheid de zelfverloochenende liefde tot ons beginsel kiezen, en alzoo ons eigen belang voor de welvaart van anderen achterstellen, dat zou immers

de grenzen der mogelijkheid overschrijden, of althans ons tot den bedelstaf brengen.”

Laten wij elkander wèl verstaan, Broeders en Zusters! Het Evangelie eischt van niemand uwer, dat hij zijn vrienden kieze uit hen, die in stand of beschaving beneden hem zijn geplaatst; maar alleen dat hij de afscheiding der standen geen onoverkomelijke scheidsmuur achte, en nimmer vergeete dat ook de armste en onwetendste een broeder, dat hij in den strengsten zin onze naaste is, en dat wij allen gelijk zijn voor God. Ook beveelt het niemand dat hij arbeide zonder loon: want de arbeider is zijn voedsel waardig. Trouwens wanneer men de zelfverloochenende liefde in dezen zin wilde opvatten, zij zou een bron van eindelooze verwarring, en eenvoudig de opheffing zijn der gansche maatschappij.

Maar is het dan zoo onmogelijk de hardheid, de scherpte der afscheidingen die er tusschen de rangen der samenleving bestaan, en bestaan moeten, te verzachten door nederigheid, welwillendheid, barmhartigheid en helpende liefde? de gaven die men aan den arme toereikt niet als een weggegoorpen aalmoes, maar als zijn rechtmatig deel te beschouwen, het deel dat verarmde medeleden van hetzelfde gezin, dat behoeftige broeders toekomt, waarop zij aanspraak hebben als hun goddelijk recht? te deelen in der armen lief en leed, en daartoe nu en dan den drempel hunner woning te overschrijden? de tollenaars van onze dagen, de ongelukkigen tegen wie de wereld thans een vooroordeel koestert, niet meê te versmaden, maar allen alles te zijn? Is het

onmogelijk, om ook in den koophandel en in al ons dagelijksch werk, ijverig niet alleen en getrouw, maar ook eerlijk en rechtvaardig, daar zelfs niet bekrompen, niet kleingeestig, niet gierig of inhalig, maar mild en edelmoedig te zijn, liever eenig voordeel prijs te geven, dan dat we een ander ongelukkig zouden maken, ja, veeleer de grootste winsten te derven, dan onzen plicht te verzuimen? Onmogelijk, al onze gaven te ontwikkelen, al onze krachten te besteden, om waarlijk nuttig te zijn, hetzij dan in kleiner of in ruimer kring, en van het geld geen Mammon, geen afgod te maken, geen levensdoel, maar een middel om zelve vrij te worden en anderen wel te doen? Neen, dat is niet onmogelijk! Dat is volbracht, dat geschiedt nog heden, dat wordt — helaas! niet door allen — voor 't minst door sommigen ernstig gepoogd. Het geestelijk Godsrijk is aan niets waarachtig menschelijks vijandig, en aan niets menschelijks vreemd. Het dooft geen enkele kracht onzes geestes uit, noch werkt het storend op onze ontwikkeling, gelijk die andere spruit van Israëls godsdienst, de alles verschroeiende Islam, die waar hij komt het menschdom in slaap wiegt, en de heerlijkste paradijzen in dorre woestijnen herschept. Het is zelf een kracht, een allesdoordringende kracht, die overal nieuw leven doet ontwaken. En het is van deze kracht alleen, dat wij redding en leven verwachten, ook voor onze ontzenuwde, onze tot in haar grondvesten geschokte, onze al te zeer in 't stof verdiepte maatschappij!

Dat was het, mijne Broeders en Zusters! wat Jezus be-

doelde, wat hij wilde. Evenwel, beschouwt dat niet slechts als een wensch, dien hij slaakt. Het is een bepaalde verwachting, die hij uitspreekt. Het is een profetie, en een groot geloof ligt aan die profetie ten grondslag. Hoe klein, hoe nietsbeduidend was het Godsrijk toen nog in de wereld. Wat was het schamele kuddeken van tollenaars en visschers, om dien galileschen Rabbi vergaderd, onder al de millioenen die de aarde bevolkten? Hoe zouden deze geringe en ongeleerde Joden eenigen invloed uitoefenen op de beschaafde maatschappij? En al waren het schoone, verhevene gedachten die zijn geest vervulden, al had, naar het getuigenis zijner vijanden zelfs, geen mensch ooit gesproken zooals hij, dit juist moest een hinderpaal zijn voor de verbreiding van zijn geestelijk verbond, want heeft niet het lage, het gemeene, datgene wat de zinnen streelt en de zelfzucht prikkelt, den grootsten invloed op het menschelijk gemoed? Doch al zulke overleggingen deden Jezus niet vertwijfelen. Hij wist, dat hij in de wereld geen ander gezag dan dat des geestes kon uitoefenen, en dat zijn jongeren niet vele wijzen en machtigen waren; nochtans hield hij zich overtuigd, dat de waarheid die in hem leefde en die uit hem sprak, een innerlijke, onweêrstaanbare aantrekkingskracht bezat, die al wat niet geheel aan de zonde verkocht was moest bekoren en veroveren. Hij wist, dat de menschen zwak waren, en zich zeer licht lieten meê slepen door hetgeen met hun traagheid en neigingen strookte: nochtans was hij verzekerd, dat het menschelijk gemoed inderdaad een veel grooter welbehagen heeft in het goede en ware en

schoone dan in boosheid, onreinheid en logen. Hij geloofde in de waarheid. Hij geloofde in de menschheid. En het was dit tweevoudig geloof dat hem tot zijn jongeren deed spreken: „Waarbij zal ik het koninkrijk Gods vergelijken? Het is gelijk aan een zuurdesem, welken een vrouw nam, en verborg in drie maten meels, tot het geheel verzuurd was.”

Het was een groot geloof, doch het is niet beschaamd. Het Jodendom bestond nog, maar hoe? Het geelk een van die egyptische dooden, die, zorgvuldig gebalsemd en in doeken gewonden, zijn bijgezet in een statig grafgesteente. Ook de geheele oude wereld lag zieltogend, uitgeput neder, en scheen den dood nabij. Maar naauwlijks was het woord des levens van Jezus' lippen vernomen, of alles giste en werkte en leefde. De joodsche Lazarus kwam uit en herrees uit de dooden. De kranke heidenwereld voelde nieuw leven in haar aderen, en ontwaakte uit haar doodelijken sluimer. Met verbazende snelheid werd het Godsrijk van het Oosten naar het Westen verbreid, en de blijde boodschap weerklonk overal. Wel bleek het toen, dat de Heer niet gekomen was om vrede te brengen maar het zwaard, en dat hij een vuur op de aarde had geworpen, voor dezen louterend doch verterend voor genen. De machten der duisternis sloegen de handen ineen, om dit gevaar dat haar dreigde af te wenden. De tegenstand tegen het Godsrijk was hevig. De strijd werd met de uiterste verbittering gevoerd. De stichter van het nieuwe Verbond zelf, hij, de eenige, van wien deze beweging was uitgegaan, werd door de Joden veroordeeld en door de heidenen gekruisigd. Den discipelen weêrvoer hetzelfde als den Meester. Die den Vader in geest

en in waarheid aanbaden waren ongodisten. Die de zelfverloochenende liefde betrachtten, waren dwazen en dweepers. Een leer als deze, die de oude tempels op hun grondslagen deed sidderen en de oude staten ondermijnde, moest met geweld onderdrukt, moest geheel worden uitgeroeid. Het was een machteloos pogen. De belijders der waarheid kon men bij duizenden doden, de waarheid zelve kon men niet maken. De lichamen kon men aan het kruishout nagelen en met vuur verbranden, den geest niet. Die ging in alle stilte zijn ouden weg, en zette zijn veroveringen voort in het verborgene des harten. En zoo is het gegaan tot op dezen dag. Geen menschelijke macht, al de machten der wereld vereenigd, hebben de werking van den nieuwen zuurdesem niet kunnen stuiten. Uiterlijk geweld kon hem niet bereiken, innerlijke tegenkanting kon hem niet dan voor een tijd weêrstaan. Want niet slechts, dat de geest niet werd uitgebluscht, maar hij nam bestendig toe, hij drong gedurig dieper door. Vergelijkt gerust onzen tijd met de eeuwen die vóór ons geweest zijn; en zoo uw oog niet aan de oppervlakte blijft hangen, en zich niet door den schijn laat misleiden, dan zult gij moeten erkennen, dat de geest van Jezus veel beter dan vroeger gekend wordt, en veel meer dan vroeger is opgenomen in onze godsdienst en staat, in onze wetenschap en kunst, in de maatschappij om ons heen en in de huizen en de harten der menschen.

Broeders en Zusters! die op de macht des geestes bouwen, bouwen op een zekeren grond. Waarvoor zijt gij bevreesd? Voor hen, die, nu zij de getuigen des geestes niet meer met geweld kunnen doden, hen dreigen met een ze-

delijken dood, en door spot of verachting hun den mond trachten te sluiten? Voor den zuurdesem der zonde, die nog zooveel bederft en verontreinigt, den zuurdesem der geveinsdheid die nog niet heeft opgehouden te werken, den zuurdesem der lichtzinnigheid, die den ernst des levens vernietigt en de heiligste voornemens verijdt? Of wordt gij ongeduldig bij de hardnekkigheid van zooveelen, die de wetten der zelfzucht nog altijd als de ware wijsheid beschouwen en volgen, en handelen als waren ze geen kinderen des Koninkrijks, maar heidenen of Farizeën van weleer? Kleingeloovigen die wij zijn! Moeten wij dan zien, om te kunnen gelooven? De zuurdesem van Christus' geest heeft zich reeds zoo verre verbreid, heeft reeds zulk een machtige werking uitgeoefend, en wij zouden bij den minsten tegenstand twijfelen of hij wel in staat is het gansche deeg te verzuren! In donkere en moeilijke dagen, toen hij klagen moest dat hij in Kapernaüm en Bethsaïda minder geloof vond dan de profeet van het Oude Verbond bij de mannen van Nineveh had gevonden, toen hij weersproken werd en belasterd en miskend, heeft onze Heer met een glimlach van heilig vertrouwen op het gelaat de stoutste verwachting uitgesproken, en wij, zijn discipelen, die deze verwachting zoo schitterend bevestigd kunnen zien, wij hebben een vertrouwen niet zoo groot als een mostaardzaad, wij durven niet hopen op de zegepraal van zijn geest!

Zou het ook kunnen zijn, omdat wijzelven dien geest nog niet in ons dragen?

Geliefden! hier rijst voor ons een gewichtige en hoogst-

ernstige vraag. Is de goede zuurdesem reeds doorgedrongen tot ons binnenste? Diezelfde nederige, zachtmoedige, tevens mannelijke en fiere, gehoorzaam-vertrouwende maar tevens werkzame en moedige, heilige maar tevens vergevende, zelfverzakende en liefderijke geest, die onzen Heer bezielde, leeft die, werkt die, gist die ook in ons? Elk van ons beantwoorde die vraag voor zichzelf en voor God. Maar dit is zeker, wanneer hij in ons woont, dan zal hij ook van ons uitstralen en zich openbaren in ons leven. Dan zál, dan móét hij wonen in ons huis, dan móét hij ons werk bestieren, onze vriendschap heiligen, zich in onze godsdienst uitspreken, dan móét hij door ons en van ons uit ook op anderen werken. Dan zal de vrede, dien wij om ons henen verspreiden, de blijmoedige stemming waarin wij al onzen arbeid verrichten, de vrome berusting waarmede wij de zwaarste slagen aannemen uit Gods hand, de eenvoudige en reine vreugde die onze genietingen kenmerkt, onwillekeurig een onweêrstaanbare aantrekkingskracht uitoefenen op de harten onzer broeders.

Of betwijfelt gij dit? Zegt gij: Wij zijn te gering, wij worden te weinig geteld, wij beteekenen in de wereld te luttel, dan dat er zulk een kracht zou kunnen uitgaan van ons! En gij denkt zoo al niet aan den rechtstreekschen tegenstand, dien gij moet ondervinden, echter aan al die diepingewortelde vooroordeelen, die met zooveel zorg gekoesterde zonden, die overheerschende hartstochten en wereldsche belangen, waarmee het Evangelie des Koninkrijks nog altijd heeft te kampen, aan die bergen van hinderpalen die nog

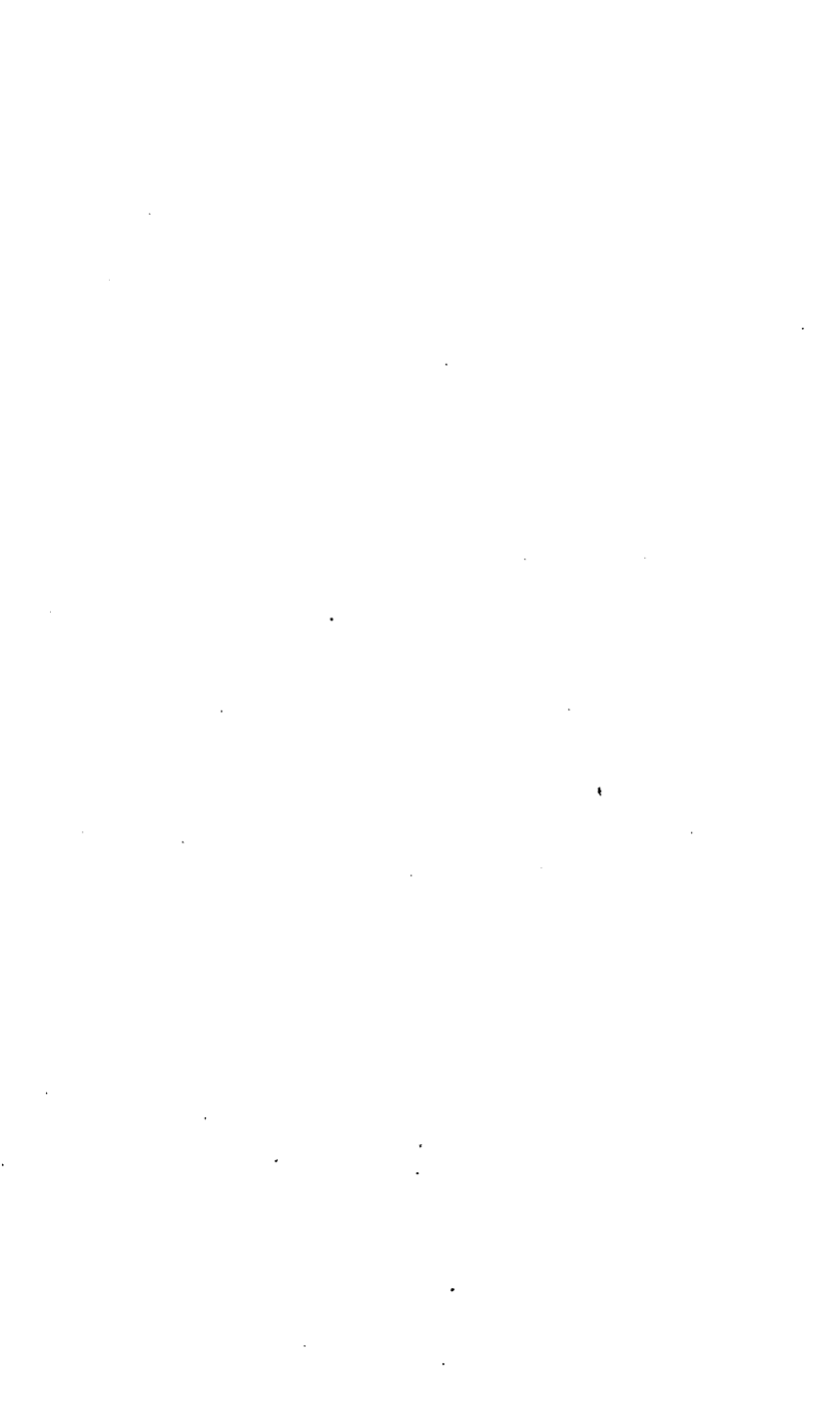
opgeheven moeten worden, voordat het inderdaad kan heerschen in de wereld. Gij voelt u tegenover dit alles zoo zwak, zoo klein. Maar gij weet niet, Broeders! hoeveel hij, die van den zuurdesem des Nieuwen Verbonds is doortrokken, hoe onuitsprekelijk veel hij vermag, niet door zijn eigen gewicht of talent, niet door zijn eigen rang of aanzien, maar door de macht des geestes die in hem is. Wat waren die visschers van Bethsaïda, die tollenaars van Kapernaüm en Jericho, wat was die jeugdige farizesche Rabbijn uit Tarsen, die met het weven van tentdoek zijn brood verdienen moest? Waren zij groot? Legde hun oordeel eenig gewicht in de schaal onder de voornamen en geleerden hunner tijdgenooten? En deze mannen hebben de wereld bewogen. De mensch, die het beeld van Jezus draagt, en den geest van Jezus, zonder ophef, eenvoudig en bescheiden, in zijn wandel openbaart, weegt de welsprekendste predikers op. Hij is een getuige van het Evangelie, een levend bewijs voor het Evangelie. Hij is een Evangelie. Al waren zijn handen door zwaren arbeid vereelt, al zat hij neêr bij de dienst-knechten, hij dwingt eerbied af, zelfs van zijn meerderen. En menig trage wordt beschaamd, menig moedeloze getroost, menig laauwe aangevuurd, menig zwakke met nieuwe geestkracht beziel, als zij hem, ook terwijl hij het niet weet of vermoedt, in stilte gadeslaan.

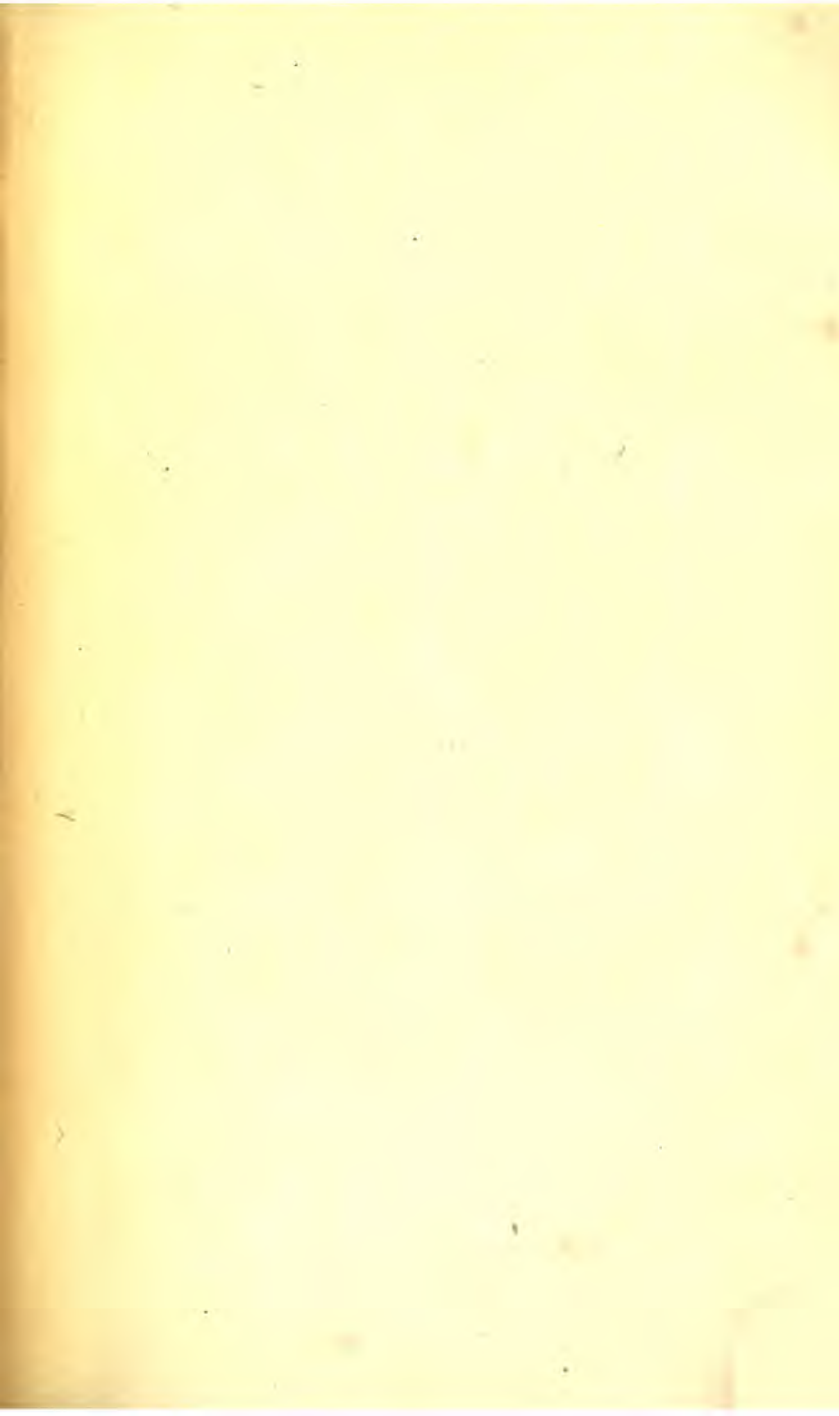
„Doch die den geest van Jezus in zich dragen zijn zoo weinig in aantal. Wat zullen die weinigen vermogen onder zoo talloos velen?“ Geliefden! een weinig zuurdesem verzuurt het gansche deeg. Er is in een der boeken van het

Oude Testament een verhaal, dat in dichterlijke schoonheid met weinig andere kan worden vergeleken. Daar wordt Abram de aartsvader voorgesteld als sprekende met God. Jehovah heeft aan zijn getrouwen dienstknecht en vriend zijn voornemen te kennen gegeven, om Sodom en Gomorrha, van wege haar vele zonden, te verderven. „Maar zullen nu ook de rechtvaardigen met de goddeloozen gedood worden?“ vraagt Abram. „Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen overgebleven in die plaatsen, misschien veertig, dertig, twintig, misschien niet meer dan tien, zult gij dan om hunnentwil de plaatsen niet sparen?“ En de Heer belooft hem, als er ook maar tien vromen in de stad zijn, dat Hij haar niet zal verdelgen, om dezer weinigen wil. Er ligt een heerlijke waarheid in deze schoone vertelling, al is de irkleeding kinderlijk, en niet meer in overeenstemming met ons geestelijk Godsbegrip. Tien rechtvaardigen zijn genoeg om een groote stad voor den ondergang te behoeden; indien er slechts tien rechtvaardigen binnen haar muren gevonden worden, zij is nog niet onherroepelijk verloren, zij kan zich nog bekeeren en leven. Nu dan, al waren onder ons niet meer dan tien, die den geest van Jezus, als een kracht des nieuwen levens hadden opgenomen in hun hart, ik zou niet vreezen voor de geheele vervulling van Jezus' profetie. Geef mij tien zulke mannen, met hen wil ik de wereld veroveren! Een weinig zuurdesem verzuurt het gansche deeg!

INHOUD.

I.	DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE VORMEN. .	Blz.	1
II.	DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE EERDIENST. .	"	23
III.	DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE VOORORDEELEN. .	"	43
IV.	DE NIEUWE GEEST EN DE OUDE ZONDE.	"	63
V.	DE NIEUWE GEEST EEN ALLESDOORDRINGENDE KRACHT.	"	85

Bij de Uitgevers dezes ziet het licht :

G E D I C H T E N

DOOR

C. P. TIELE.

Prijs *f* 1.60 ; in net linnen bandje *f* 1.75.

Acme
Bookbinding Co., Inc.
100 Cambridge St.
Charlestown, MA 02129

